

Tillväxtgrupp Delårsboende

*Med fokus på utveckling av offentlig och kommersiell service
i norra Bohuslän*

Foto: Jenny Mårtensson

Projektid: 2011-11-01 t.o.m. 2013-10-31

Berörda kommuner: Lysekil, Sotenäs, Strömstad och Tanum

Förord

Syftet med denna rapport har framför allt varit att övergripande samla de kunskaper som hittills har införskaffats om delårsboendes servicebehov, intressen och framtidsplaner i norra Bohuslän. Det i sin tur avser lägga grund för diskussioner och beslut om serviceutveckling.

I rapporten återges hur projektet har bedrivits, vilka resultat som har kommit fram och vilka slutsatser som kan dras. Fördjupning erfås genom att läsa de rapporter, enkät- och intervjustudier som den lutar sig tillbaka mot. Se källförteckning.

Rapporten behöver inte läsas från pärm till pärm. Tanken bakom rapportens struktur är att det ska vara lätt för läsaren att orientera sig, och söka upp de delar som känns relevanta.

Projektet har medfinansierats av Tillväxtverket, Västra Götalandsregionen samt Fyrbodals kommunalförbund.

Rapporten har skrivits av Martina Johansson, projektledare för Tillväxtgrupp Delårsboende (assisterande projektledare mars 2012- maj 2013).

Strömstad, oktober 2013

Sammanfattning

Slutsatser

Delårsboende har genom analys av statistik och kunskapsspridning blivit en mer synlig grupp i och utanför de nordbohuslänska kustkommunerna. Utifrån intervjustudien samt tidigare genomförda enkätundersökningar, kan det konstateras att många delårsboende önskar en mer utvecklad service såsom fler gång- och cykelvägar, mer resurser till sjukvården, förbättrad IT- infrastruktur och att fler lokala näringslivsidkare ska ha öppet året runt. Ett flertal delårsboende efterfrågar mer (tillgänglig) information om vad som händer i kommunerna, såsom pågående byggplaner. En kommunikationsplan har formulerats och är att förstå som ett första steg i serviceutvecklingen. I planen föreslås det bl.a. att kommunerna etablerar ett strategiskt samarbete med samhällsföreningarna. De vore en möjlig brygga för att nå ut med information samt samla upp potentiellt engagemang hos såväl delårs- som helårsboende.

Hur gå vidare?

Då delårsboende framför allt är intresserade av vad som händer i närområdet, behöver respektive kommun nu fatta beslut om hur man konkret ska gå vidare i dialog. Samtidigt bör vi i kommunerna mobilisera våra röster kring kammungemensamma angelägenheter som rör den offentliga och kommersiella servicen.

Bakgrund och syfte

Det är idag en stor utmaning att upprätthålla och utveckla kommersiell och offentlig service i de nordbohuslänska kustkommunerna. En god service inverkar på livskvaliteten för delårs- och helårsboende, samt är grunden för att skapa attraktiva miljöer för näringsliv och besökare. Genom projekt *Tillväxtgrupp Delårsboende* har svar sökts om vilka förutsättningarna är för att delårsboende ska vistas i sin delårsbostad under längre tid, bli mer/vara fortsatt engagerad i samhällslivet eller rentav att flytta till sin delårsbostad permanent. Vilka specifika behov finns av kommersiell och offentlig service? Att med fördjupad kunskap härom inspirera till utvecklad service, tillvarata kunskaper och engagemang samt hitta lämpliga former för att möta upp delårsboende i dialog.

Effektmål

Projektets effektmål har varit att de delårsboende ska bli en synlig grupp i samhällsplaneringen på lokal, regional och nationell nivå (effektmål, kort) - samt att delårsboende med ett förbättrat och samordnat utbud av kommersiell och offentlig service ska vistas längre än 99 dagar i sina fastigheter (effektmål, lång).

Resultatmål

Projektets resultatmål har varit att kartlägga offentlig och kommersiell service, fördjupa analysen av föregående enkätundersökning (2010) samt att genomföra en djupintervjustudie. Det i sin tur ska ha lagt grund för utveckling av offentlig och kommersiell service. En modell för samordnat utbud av tjänster kopplad till kommersiell och offentlig service ska ha framtagits samt en studieresa och 1-2 konferenser ska ha genomförts.

Innehållsförteckning

FÖRORD

SAMMANFATTNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROBLEMSTÄLLNING, SYFTE OCH MÅL	1
PROBLEMSTÄLLNING	1
VÄGLEDANDE VISION	1
ÖVERGRIPANDE SYFTE MED PROJEKTET	1
EFFEKTMÅL (PÅ KORT SIKT)	1
EFFEKTMÅL (PÅ LÅNG SIKT)	1
RESULTATMÅL	1
1. BAKGRUND	2
1.1 DELÅRSBOENDE I NORRA BOHUSLÄN	2
1.1.1 GEMENSAM POLITISK STRATEGI SEDAN 2006	2
1.1.2 TIDIGARE PROJEKT OCH FORSKNING SOM INSPIRERADE	2
1.1.2.1 DELÅRSBOENDE - EN RESURS FÖR HÅLLBAR UTVECKLING	2
1.1.2.2 FÖRETAGARE - EN POTENTIELL INFLYTTARE?	2
1.1.3 FRÅN OSYNLIG TILL SYNLIG BEFOLKNINGSGRUPP	4
1.2 TIDIGARE FORSKNING	6
1.2.1 DELÅRSBOENDE: EN RESURS ELLER ETT HOT?	6
1.2.2 VIKTEN AV ATT TILLVARATA DEN POTENTIAL SOM FINNS!	7
1.2.3 DEN HÖGA MEDELÅLDERN	8
2. PROJEKTORGANISATION	10
3. ARBETSSÄTT OCH AKTIVITETER	12
3.1 ARBETSSÄTT	12
3.2 AKTIVITETER	12
SAMMANFATTNING AKTIVITETER	12
4. RESULTAT OCH ANALYS	30
4.1 FRAMGÅNGSRIKA RESULTAT I PROJEKTET	30
4.2 MINDRE FRAMGÅNGSRIKA DELAR I PROJEKTET - OCH SANNOLIKA ORSAKER TILL VARFÖR	31
4.3 RESULTAT SOM INTE HAR UPPNÅTTS INOM PROJEKTPERIODEN	32
4.4 FÖRVÄNTADE RESULTAT OCH EFFEKTER EFTER PROJEKTETS AVSLUT	32
4.5 FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER/UPPFÖLJNING	33
5. BESLUTSUNDERLAG	35
5.1 BESLUTSUNDERLAG: VAD BEHÖVER ÅTGÄRDAS?	35
5.1.1 DEN OFFENTLIGA OCH KOMMERSIELLA SERVICEN	35
5.1.2 SYNLIKGÖRA KRITIK	35
4.1.3 OFFENTLIGA SERVICEPRODUCENTER EFTERFRÅGA INFORMATION!	35

5.2 KOMMUNALA, REGIONALA, STATLIGA OCH KOMMERSIELLA ANGELÄGENHETER	36
5.2.1 CYKELBANOR/INFRASTRUKTUR	36
5.2.2 IT-INFRASTRUKTUR, MOBILTELEFONI	36
5.2.3 SJUKVÅRD	36
5.2.4 KOLLEKTIVTRAFIK	38
5.2.5 POLIS	38
5.3 KOMMUNALA ANGELÄGENHETER	39
5.3.1 BÅTPLATS	39
5.3.2 VINTERBONAD/UTBYGGNAD/BYGGLOV	39
5.3.3 PRISBILDEN	40
5.2.4 ÖVRIGT	40

6. SAMMANFATTADE SLUTORD **41**

6.1 SERVICE, EN FÖRUTSÄTTNING FÖR ATTRAKTIVTIET	41
6.2 VIKTEN AV ATT SYNLIHGÖRA DE DELÅRSBOENDE	41
6.3 FOKUS PÅ KOMMUNIKATION OCH BEMÖTANDE OCH INTE MULTISERVICELÖSNING	41
6.4 FRÅNGÅ ETT GENERELLT TILL MER LOKALT PERSPEKTIV I DIALOG MED DELÅRSBOENDE	41
6.5 FORTSÄTTA JOBBA GEMENSAMT I FRÅGOR SOM RÖR GEMENSAMMA INTRESSEN	42
6.6 TILLVARATA DELÅRSBOENDE SOM RESURS OCH DET UNIKA ENGAGEMANGET FÖR BYGDEN!	42
6.7 BRISTER I OFFENTLIG OCH KOMMERSIELL SERVICE?	43
6.7.1 ÖVERGRIPANDE	43
6.7.2 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR DET LOKALA NÄRINGSLEVET?	43
6.7.3 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR DEN OFFENTLIGA SERVICEN?	43

7. REFLEKTIONER **44**

7.1 VITT SKILDA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR KOMMERSIELL OCH OFFENTLIG SERVICE	44
7.2 TRENDEN AV KOMBINERAT BOENDE ÄR SANNOLIKT HÄR FÖR ATT STANNA	44
7.3 SVERIGES FLORIDA? KONSEKVENSER, IDAG, IMORGON?	44
7.4 FÖRETAGARNA - POTENTIELLA INFLYTTARE?	45

KÄLLFÖRTECKNING **46**

- BILAGA 1. SAMMANFATTNING SAMHÄLLSFÖRENINGARNA**
- BILAGA 2. PROGRAM RESÖ 3 JULI**
- BILAGA 3. JENNY MÅRTENSSON (2013), KOMMUNIKATIONSPLANEN**
- BILAGA 4. PROGRAM STUDIERESAN, 13-14/8, 2013**
- BILAGA 5. LARS LARSSON (2013), SLUTRAPPORT STUDIERESAN**

Problemställning, syfte och mål

Problemställning

Införstådd med den demografiska utvecklingen i de nordbohuslänska kustkommunerna, är det en stor utmaning idag att upprätthålla och utveckla kommersiell och offentlig service. I synnerhet är den offentliga servicen en utmaning då resursfördelning av offentliga medel baseras på antalet folkbokförda - och inte med hänsyn till antalet kommunmedlemmar. En god service inverkar på livskvalitén för delårs- och helårsboende samt är grunden för att skapa attraktiva miljöer för näringsliv och besökare.

Vägledande vision

Med ett utökat serviceunderlag och ökad trivsel inspirera och motivera fler delårsboende att vistas längre tid i/flytta till norra Bohuslän. Det bidrar i sin tur till att offentlig och kommersiell service utvecklas ytterligare och att kommunerna blir mer attraktiva för besöksnäring, näringsliv och för att delårs- och helårsvis bo och verka i.

Övergripande syfte med projektet

Genom projektet har vi avsett söka svar om vilka förutsättningarna är för att delårsboende ska vistas i sin delårsbostad under längre tid, bli mer/vara fortsatt engagerad i samhällslivet eller rentav att flytta till sin delårsbostad permanent. Vilka specifika behov finns av kommersiell och offentlig service? Att med fördjupad kunskap härom inspirera till utvecklad service, tillvarata kunskaper och engagemang samt hitta lämpliga former för att möta upp delårsboende i dialog.

Effektmål (på kort sikt)

- Att de delårsboende har blivit en ”synlig grupp” i samhällsplaneringen på lokal, regional och nationell nivå

Effektmål (på lång sikt)

- Att intervjustudiens resultat och efterföljande insikter har gett och fortsätter att ge inspiration till utveckling/skapande av offentlig och kommersiell service
- Att skapa en modell och metod för att förbättra information och kommunikation med de delårsboende – modellen ska vara kopplad till kommersiell service
- Att de delårsboende med ett förbättrat och samordnat utbud av kommersiell och offentlig service vistas längre i sina fastigheter och bostadsrätter

Resultatmål

- Kartlägga offentlig och kommersiell service
- Att analys av enkät + genomförd intervjustudie har bidragit med fördjupad kunskap om delårsboendes servicebehov och därmed ge inspiration till nya företag/tjänster
- 1-2 nationella/nordiska konferenser
- Att genomföra en studieresa
- Att modellen och metoderna skapar förbättrade förutsättningar för samordnade konkreta lösningar

1. Bakgrund

Innan projektets organisation, arbetsätt, aktiviteter, resultat och analys samt slutsatser redogörs ska bakgrunden till projektets framväxt redogöras. Denna rapport är tänkt att spridas till offentliga aktörer på kommunal, regional och statlig nivå i ytterligare ett försök att ”synliggöra gruppen delårsboende” (se resultatmål), varför det bedöms relevant att projektet först kontextualiseras i denna rapport, och därmed även kan förstås av de som inte redan är initierade.

I detta kapitel redogörs med andra ord bakgrunden till projektet och lite övergripande om vad som står skrivet om delårsboende i tidigare forskning.

1.1. Delårsboende i norra Bohuslän

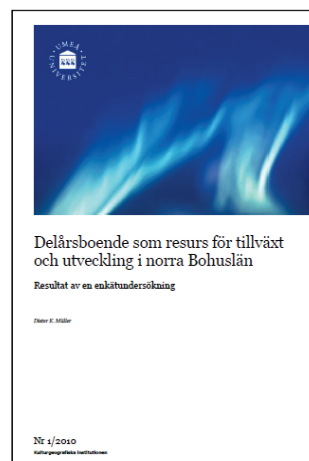
1.1.1 Gemensam politisk strategi sedan 2006

Samtliga kommunalråd i norra Bohuslän skrev 2006 under en gemensam ”Strategisk plan för utvecklingen av besöksnäringen i norra Bohuslän”. Denna plan uppdaterades och skrevs under på nytt av kommunalråden 2009. En punkt i rapporten är ”Delårsboendet – en resurs”. Bland annat står det att kommunerna ska arbeta för att ”tillvarata den resurs som våra delårsboende kommuninvånare kan utgöra i den lokala utvecklingsprocessen” och att ”rikta allmän kommunal information och upplysning även till delårsboende”.¹

1.1.2 Tidigare projekt och forskning som inspirerat

1.1.2.1 Delårsboende – en resurs för hållbar utveckling

Projekt Tillväxtgrupp Delårsboende vilar på flera år av diskussioner, undersökningar och politiska beslut. 2009-2010 genomfördes projektet *Delårsboende - en resurs för hållbar utveckling* i norra Bohuslän, där bland annat en stor enkätundersökning riktades till delårsboende i norra Bohuslän.² Enkäten sändes ut till 16042 hushåll. 4639 delårsboende besvarade den, vilket motsvarar 28,9 procents svarsfrekvens³. Det var på uppdrag av Tillväxt norra Bohuslän som enkätundersökningen arbetades fram av Dieter K. Müller, forskare i Kulturgeografi på Umeå Universitet. Som framkommer av rapportens titel *Delårsboende som resurs för tillväxt och utveckling i norra Bohuslän – Resultat av en enkätundersökning* (2010), är en framträdande slutsats att delårsboende i mångt och mycket är att förstå som en resurs för tillväxt och utveckling. Närvaro av delårsboende innebär bl.a. möjligheter för kommunernas samhällsliv, vad gäller alltifrån direkt ekonomiska effekter på det lokala näringslivet

¹ Tillväxt norra Bohuslän, *Strategisk plan för utvecklingen av besöksnäringen i norra Bohuslän*, Version 2/2009

² Müller Dieter K. (2010)

³ Svarsfrekvensen påverkades sannolikt en del av ett kraftigt bortfall av respondenter i Tanums kommun. Många utskick i Tanums kommun försågs - p.g.a. ett tekniskt fel - med felaktiga adressuppgifter, vilket innebar att breven inte levererades eller att de levererades till rätt adress men med fel namn (se Müller, s.4-5)

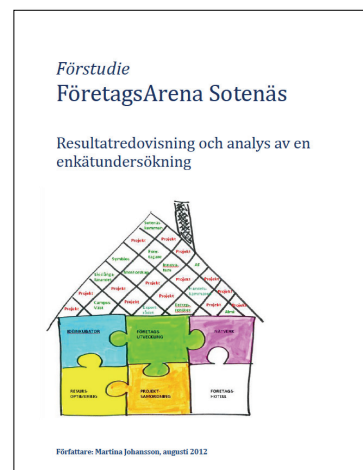
till ett mer aktivt föreningsliv.⁴ Även forskare i Finland är inne på det, nämligen att delårsboendens servicebehov bidrar till ett gynnande underlag för nya entreprenörer och utökad service för såväl delårs- som helårsboende.⁵ I synnerhet på landsbygd som inte ligger i nära anslutning till en större stad är delårsboende att förstå som bidragande faktor till utveckling av ny service.⁶

När det kommer till att som delårsboende välja att bosätta sig permanent i norra Bohuslän spelar möjligheter till nytt arbete, tillgång till skolor och/eller lägre skatter underordnad roll. Det speglar sannolikt åldersfördelningen hos denna grupp, då stor andel av de delårsboende är nära pensionsåldern (se figur 1).⁷ På frågan om den delårsboende kommer att bosätta sig permanent i norra Bohuslän är det 5 procent av de svarande som uppger att de *säkert vet* att de framöver kommer att bosätta sig permanent i kommunerna. Motsvarande är det en fjärdedel som framöver *kanske kommer* att bosätta sig i norra Bohuslän. Siffran är lägst i Munkedals kommun⁸ - varmed siffran för norra Bohusläns övriga 4 kustkommuner blir än högre. Det är framför allt denna *potential av ökat vistande/ökad helårsbefolkning* som inspirerat till att söka fördjupad dialog med delårsboende genom projekt Tillväxtgrupp delårsboende.

1.1.2.2 Företagare – potentiella inflyttare?

Müller kunde även dra slutsatsen att minst ett 1000- tal av kommunernas samtliga delårsboende *kan tänka sig* att flytta sitt företag eller arbete till sin fritidsbostadskommun. Teoretiskt sett, om respondenternas svar är representativa för delårsboende som grupp, skulle det motsvara ca 3000 delårsboende hushåll i norra Bohuslän.⁹ Enligt en företagsorienterad enkätundersökning riktad till delårsboende i Sotenäs kommun, 2012, bekräftas denna tendens. 250 respondenter (av ca 1400) angav att de kan tänka sig att flytta sitt/starta upp nytt företag helårs- eller delårsvis i Sotenäs kommun. Därtill är det ca 50 delårsboende som angav att de har funderingar på att starta företag och som kan tänka sig att flytta till Sotenäs kommun.¹⁰

Med underlag från enkäterna (2012) framkommer bland annat att de faktorer som avgör om den delårsboende flyttar till Sotenäs kommun eller inte skiljer sig en hel del mellan företagare och de som inte är företagare. Företagaren är mer geografiskt flexibel och flyttmotiveras primärt av marknad, företagsklimat och en bra IT- infrastruktur. Tvärtom flyttmotiveras delårsboende som inte är företagare primärt av arbete, pension och familj. Även om cirka 20 procent av företagarna anger marknad som avgörande faktor, är det betydligt fler företagare som inte anger marknad som avgörande faktor. Det förklaras sannolikt av att en del företagare inom tjänstesektorn idag är relativt geografiskt flexibla när det kommer till

⁴ Müller Dieter K. (2010), *Delårsboende som resurs för tillväxt och utveckling i norra Bohuslän – Resultat av en enkätundersökning*, s.24, 34

⁵ Rantanen Manu & Granberg Leo (2008)

⁶ Müller Dieter K. (2010), s.17

⁷ Ibid s.10, 20

⁸ Ibid. s. 19

⁹ Ibid. s.18,24,34

¹⁰ Johansson Martina (2012)

kundunderlaget – då många är konsulter och då närmare 50 procent av respondenternas företag utgörs av 0-2 anställda. Några delårsboende skriver uttryckligen att geografin inte spelar någon roll. Relativt många företagare bland de delårsboende verkar därmed vara ganska flyttningsbenägna, om inte annat delårsvis. En slutsats som dras i rapporten är att denna "platsobundenhet" och potentiellt presumtiva företagare (delårs- eller helårsvis) i sin tur ringar in behovet av en fullgod IT- infrastruktur i Sotenäs kommun.

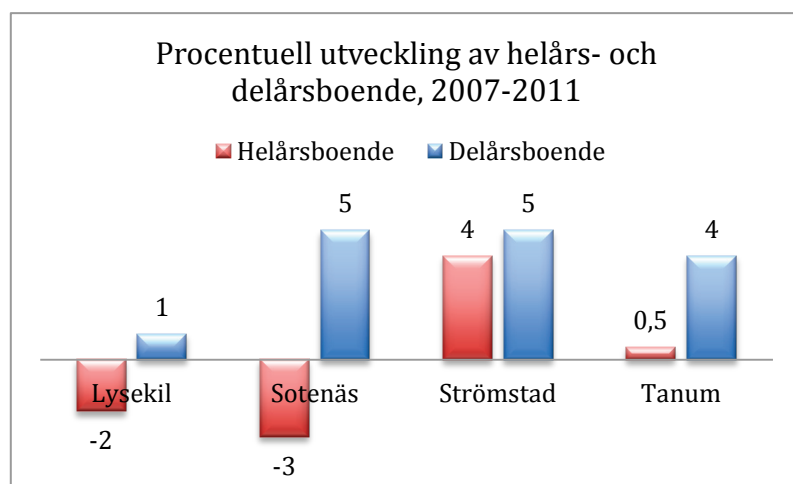
Det är dock en sak att besvara en enkätundersökning, en annan att agera. När det väl kommer till kritan, vad vore avgörande för att ta steget? För att få svar härom behöver fortsatt utredning göras, där bl.a. kommunerna bjuder in till dialog med presumtiva företagare. Den här förstudien inspirerade i mångt och mycket till upplägget på delårsboendeträffen 3 juli på Resö (se aktivitet).

1.1.2.3 Från förstudie till fördjupad kunskap

I slutrapporten för projekt *Delårsboende- en resurs för hållbar utveckling* (2010) betonas det att enkätundersökningen och de delårsboendemässor som arrangerades är att förstå som starten på ett vidare arbete.¹¹ Det här projektet tar med andra ord vid där föregående projekt slutade 2010 - med syftet att söka fördjupad kunskap och förståelse om de delårsboendes framtidsplaner, åsikter och servicebehov. Hur kan kommunernas kommersiella och offentliga service förbättras för att kommunerna ska bli mer attraktiva att spendera mer tid, bo och verka i?

1.1.3 Från osynlig till synlig befolkningsgrupp

Dagens administrativa system, där ett hushåll bara kan mantalsskriva sig på en plats, förhindrar att delårsboende blir synliga i befolkningsstatistiken. Därmed har denna befolkningsgrupp hittills varit ”osynlig”, men likväl kan vara mer omfattande än den helårsboende befolkningen.¹² Av den anledningen har det bedömts vara av stor vikt att hämta fram statistik som ringar in det ungefärliga antalet delårsboende samt utvecklingen över tid relaterat till befolkningsutvecklingen. Hur ser den procentuella utvecklingen ut vad gäller delårs- respektive helårsboende de senaste åren?

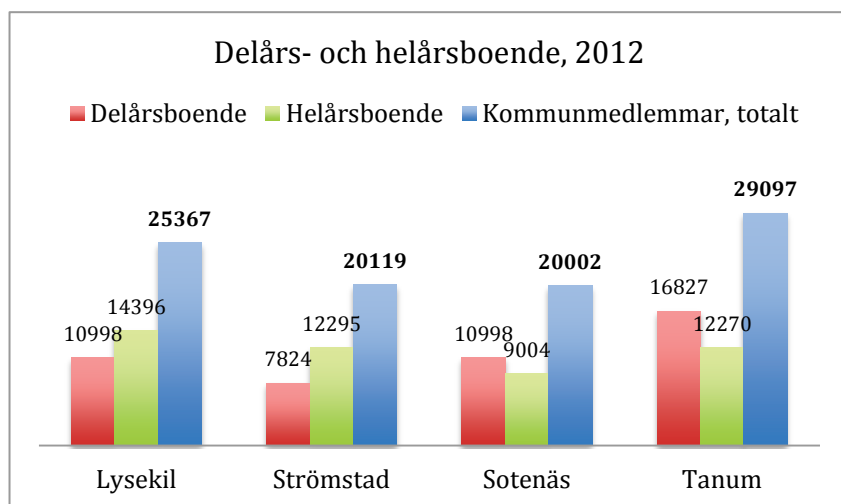
Stapeldiagram 1. Procentuell utveckling av helårs- och delårsboende, 2007- 2011¹³ Källa: Helårsboende: SCB, Delårsboende: www.regionfakta.com (uppskattning av antalet har gjorts: 3personer/fritidshus)

¹¹ Tillväxt norra Bohuslän, (2010), *Slutrapport Projekt Delårsboende- en resurs för hållbar utveckling*, s.4

¹² Müller Dieter K. (2010), s.4

¹³ Det finns inte uppgifter att få från renhållningsbolaget RAMBO tillbaka i tiden varför befolkningsutvecklingen gällande delårsboende här är baserat på statistik från Regionfakta (de småhusenheter som är taxerade som fritidsbostäder). Jämför med statistik i stapeldiagram 2.

Som framkommer av diagrammet ökar antalet delårsboende procentuellt mer i samtliga kommuner jämfört med helårsboende, 2007-2011. Enligt denna beräkning har gruppen delårsboende i Lysekils kommun ökat med 5 procent medan den helårsboende befolkningen minskat med 3 procent. Införstådd med utvecklingen av gruppen delårsboende i relation till befolkningsutvecklingen de senaste åren, lyfts fördelningen av kommunmedlemmarna, 2012, fram i följande stapeldiagram.

Stapeldiagram 2. Fördelning av helårs- och delårsboende, 2012

Källa: Helårsboende: SCB, Delårsboende: renhållningsbolaget RAMBO och Strömstads kommun (uppskattning av antalet har gjorts: 3 personer/fritidshus, november 2012)

Befolkningsutvecklingen skiljer sig en hel del mellan kommunerna. Som framkommer av stapeldiagrammet ovan är det dock en anmärkningsvärt jämn fördelning av helårs- och delårsboende i samtliga kommuner. I Sotenäs och Tanums kommun uppskattas det till och med vara fler delårs- än helårsboende, 2012. I kommunerna är det totalt ca 95 000 kommunmedlemmar, medan det i flera avseenden endast samhällsplaneras för ca hälften, 48 000 personer.

Hur är statistiken beräknad? I genomsnitt uppskattas 3 personer årligen använda delårsbostaden (2,9 personer enligt enkätundersökningen 2010). Det ska nämnas att det är sannolikt att antalet delårsboende är fler än vad som anges i diagrammet ovan, med tanke på att det idag inte finns statistik över de som äger en bostadsrätt i kommunerna. RAMBO (Regional avfallsanläggning i mellersta Bohuslän) fakturerar nämligen endast en enhet (fastigheten) i det fall det rör sig om bostads- och hyresrätter, det vill säga fastighetsägaren. Att en stor del av det totala bostadsbeståndet (inkl. bostadsrätter) används som delårsboende kan inte minst förmodas då utvecklingen av norra Bohuslän's bostadsbestånd studeras i relation till befolkningsutvecklingen, 1975- 2005. Det bostadsbyggande som skedde under denna period har långt ifrån lett till en motsvarande befolkningsökning. Antalet permanenta bostäder ökade totalt med 32 procent samtidigt som befolkningen enbart ökade med 6 procent. Det ska dock understrykas att variationen mellan kommunerna är stor. Strömstads kommun ökade exempelvis sin befolkning med 21 procent medan Lysekils kommun minskade sin befolkning med 3 procent, 1975-2005.¹⁴

¹⁴ Tillväxt norra Bohuslän, Carlberg Sonja, Carlsson Göran m.fl. (2010), s.6

1.2 Tidigare forskning

1.2.1 Delårsboende: en resurs eller ett hot?

Fritidshus inverkan på ett samhälle skiljer sig åt beroende på olika rumsliga kontexter. ”Hot spots” är mycket attraktiva områden där efterfrågan på hus är större än utbudet, medan utbudet är större än efterfrågan i ”disappearing regions”.¹⁵ Det är i attraktiva områden som delårsbefolkning riskerar att tränga undan den helårsboende befolkningen, enligt ”undanträngningsteorin” (the displacement theory).¹⁶ I Norge har ”bo- och drivepliktsdiskursen” under flera decennier ägt hegemoniskt tolkningsföreträde, vilket förklarar landets lag om boplikt.¹⁷ De som ställer sig bakom undanträngningsteorin menar att fritidshusköpare ofta har bättre ekonomi än de helårsboende, varför de kan lägga högre bud. Därigenom tvingas helårsboende att köpa hus någon annanstans - eller rent utav att flytta från sina hus som är belägna i attraktiva områden på grund av höjda fastighetsskatter.¹⁸ Konsekvensen, enligt undanträngningsteoretikerna, är en fortsatt befolkningsminskning där service läggs ned och arbetstillfällena försvinner. I sin tur blir det svårare att bo året runt i dessa kust- och skärgårdsområden. Detta förklaras vara ett växande problem som innebär att attraktiva kust- och skärgårdssamhällen helt riskerar att dö ut, bortsett från sommarmånaderna, om inte nya vägar hittas för att säkerställa ett åretruntboende. Enligt detta perspektiv utgör fritidshusomvandlingen ett hot mot en levande kultur och bygd - och mot förutsättningen att attrahera människor att flytta till kust och skärgård.¹⁹

Kulturgeografen Roger Marjavaara genomförde en studie i Stockholms Skärgård för att söka svar om fenomenet ”undanträngning” äger rum. Mer specifikt studerades utflyttare från Sandö (Sandhamn), Blidö och Ingmarsö. Med studiens resultat som grund skriver Marjavaara att delårsboende är att förstå som en resurs för samhällsutveckling snarare än undanträngare av potentiella kvarboende helårsboende. Utflyttare flyttar för att de vill till någonting annat, inte för att det måste (dvs. blir undanträngda).²⁰ Marjavaara tycker att de som klagat på fritidsboende ofta gör det från fel utgångspunkt. *”De utgår från att det skulle ha bostad bofast barnfamilj i huset om det inte blivit fritidshus. [...] Alternativet är ofta att huset står tomt istället”*. Han jämför med problematiken i Norrlands inland, där ingen vill köpa ett hus ens för fritidshusboende.²¹ Marjavaara slår därmed hål på den vanliga föreställningen att den bofasta befolkningen i och med den ökande efterfrågan på fritidshus ofta tvingas att flytta i och med höjda hus- och markpriser. Delårsboende är enligt detta perspektiv att förstå som en resurs för samhällsutveckling. Detta resonemang går hand i hand med forskning om delårsboende i Finland. Delårsboendens ökade behov av service i fritidsbostadskommuner visar tydliga indikationer om att nya arbetstillfällen skapas vilket påverkar kommunens samhällsliv i stort.

Undanträngningsteorin menar Marjavaara ringar in uppfattningen att människor har rätt att bo där de är uppväxta - och att det är denna lokalt förankrade grupp som även

¹⁵ Müller Dieter K (2004), *Second Homes in Sweden: Patterns and Issues*, s. 247, 256-260

¹⁶ Marjavaara Roger (2007), *The Displacement Myth: Second Home Tourism in the Stockholm Archipelago*, s. 297

¹⁷ Karlsens Grethe (2006), s. 118

¹⁸ Marjavaara Roger (2007), *Route to Destruction? Second Home Tourism in Small Island Communities*, s. 27-28

¹⁹ Glesbygdverket (2001), *Planering för åretruntboende i kust och skärgård*, s.5

²⁰ Marjavaara Roger (2008), *An Inquiry into Second- Home-Induced Displacement*, s: 8,14-15, 35,40

²¹ Folkbladet (2008-05-29), *Fritidsboende tränger inte ut bofasta*, Marjavaara Roger (2008), *An Inquiry into Second- Home-Induced Displacement*, s: 8, 14-15, 35 40-41

fortsättningsvis bör ha rätten att bestämma över den utveckling som där pågår. Även menar han att det genom teorin framkommer en norm om att denna befolkning skulle vara immobil, det vill säga att undanträngningsteorin antar att det finns ett ointresse att bo någon annanstans. *”When immobility is the norm, displacement becomes a problem”*.²²

Sannolikt är verkligheten varken svart eller vit i norra Bohusläns kustkommuner vad gäller delårsboende och den inverkan denna växande grupp har på samhällslivet, såsom bostadssituationen. Det som det här projektet dock har fokuserat på är perspektivet att tillvarata delårsboende som resurs – till exempel att bättre tillvarata det engagemang/de kunskaper delårsboende vill bidra med.

1.2.2 Vikten av att tillvarata den potential som finns!

I den nya diskussionen om delårsboende förklaras med andra ord befolkningsminskningen i attraktiva fritidshusområden på landet som orsakad av samhällets generella strukturomvandling. Att möjligheter till arbete, service och utbildning alltmer har lokaliserats till urbana miljöer, varför många väljer att flytta från attraktiva landsbygdsområden. Ägarna bakom fritidshusen har därför, enligt detta perspektiv, orättvist beskyllts för den minskande befolkningsutvecklingen (som ”undanträngare”).²³ Det förklaras av denna nya diskurs som en paradox att kommuner kämpar för att överleva, men ser delårsboende som en syndabock bakom avbefolkade samhällen.²⁴ Lokala företrädare bör istället betrakta fritidshusägare som en resurs ”... och inse att situationen trots allt är relativt bra i jämförelse med många andra landsbygdsområden, som inte ens är attraktiva för säsonsboende”.²⁵ Michael Hall har forskat en hel del om delårsboende och deras betydelse för samhällsutvecklingen. Han lyfter fram att delårsboende och dess potentiella betydelse som resurs för samhällen kräver en effektivare planering. Det skulle innebära att kommunal och regional politik inte bara handhar husregleringar och fokuserar på negativa effekter, utan istället ser på vilket sätt denna grupp kan bidra nu och i framtiden. Det är av vikt att regionala utvecklingsstrategier för landsbygden som generellt har drabbats av minskning av befolkning och intellektuellt kapital, inte begår misstaget att ignorera de delårsboende. Delårsboendens betydelse bör snarare få större genomslag. Det är bristen av förståelse och forskning om denna grupp som gör effektiv planering och politisk agenda svårtillgänglig.²⁶

Enkäten 2010 indikerar att närvaro av delårsboende i norra Bohusläns kustkommuner innebär möjligheter för kommunernas samhällsliv, vad gäller allt från direkt ekonomiska effekter till ett mer aktivt föreningsliv.²⁷ Sedan flera år tillfaller exempelvis fastighetsskatten inte staten, istället den kommun där fritidshuset är beläget.²⁸ I en handlingsplan som gemensamt utarbetats i norra Bohusläns kommuner, lyfts vikten fram av att tillvarata den potential som delårsboende besitter. Det står uttryckligen att kommunikation, dialog och möten mellan näringsliv, kommun, helårsboende och delårsboende är en viktig förutsättning för att uppnå hållbar

²² Marjavaara Roger (2008), *SECOND HOME TOURISM- The Root to Displacement in Sweden?*, “Version: PDF”, s: 44-45

²³ Marjavaara Roger (2008), *An Inquiry into Second- Home-Induced Displacement*, s:14 f, *Route to destruction? Second Home Tourism in Small Island communities*, s: 40 ff

²⁴ Saarinen Jarkko et. al. (2009), *Second Homes in the Nordic Countries*, s. 193

²⁵ Marjavaara Roger (2008), *SECOND HOME TOURISM- The Root to Displacement in Sweden?*, s. 56

²⁶ Hall Michael C. m.fl. (2004), s: 31-32

²⁷ Müller Dieter K. (2010), s. 24,34

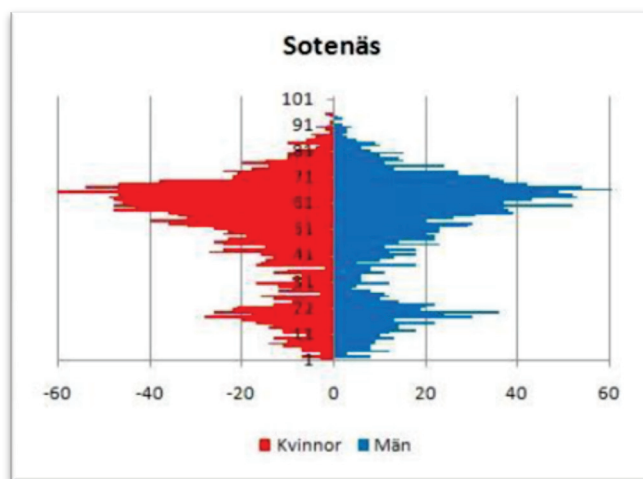
²⁸ Strömstads Tidning, 2012-06-05, *Delårsboende som resurs*, Intervju med Müller Dieter K.

utveckling i kommunerna.²⁹ Därmed ligger kommunerna i norra Bohuslän i linje med Halls vision om att det krävs ett nytänkande om gruppen delårsboende (se föregående stycke).

I enkätundersökningen (2010) framkommer det att delårsboende i genomsnitt spenderar 99 dagar om året i norra Bohuslän (med Munkedals kommun inräknat 96dagar/år), det vill säga drygt 3 månader.³⁰ 7 av 10 delårsboende anger i samma enkätundersökning att de hade önskat att en del av deras inkomstskatt tillfaller kommunen där de har sitt delårsboende.³¹ Om folkbokföringslagen ändrades och blev mer flexibel vore det av stor betydelse för kommunerna, med tanke på det stora antalet delårsboende, vistelsefrekvensen, och med tanke på att de flesta delårsbostäder kommer att fortsätta att användas som delårsbostäder, generation efter generation. 76% anger i samma enkätundersökning att delårsboendet kommer att tas över av barn och barnbarn, medan endast 19% tror att det kommer att säljas vidare.

1.2.3 Den höga medelåldern

I diagrammet nedan lyfts åldersspridningen fram hos gruppen delårsboende i Sotenäs kommun (Müller, 2010). Figuren baseras på enkätsvaren.

Figur 1. Åldersstruktur på det delårsboende hushållets medlemmar
Källa: Müller (2010)

Att de flesta delårsboende är över 55 år, stärker nuvarande åldersfördelning i Sotenäs kommun, med allt fler över 55 år och allt färre ungdomar som bor kvar/flyttar dit.

Medelåldern i Lysekils, Sotenäs, Strömstads och Tanums kommun är alla över riksgenomsnittet. 2012 var medelåldern 47,9 år i Sotenäs kommun. Kommunen ligger på plats 7 av Sveriges 290 kommuner, rankat efter högsta medelålder. De kommuner som har högre medelålder är, förutom Borgholm och Ljusnarsberg, kommuner i nordliga delar av Norrland.

Det konstateras i en tidigare genomförd omvärldsanalys (2010) i norra Bohuslän att: *”Vi står inför en demografisk utmaning. I och med att fyrtiotalisterna går i pension kommer kraven på välfärdssektorn öka sakta men säkert. Välmående unga nyblivna pensionärer gör att effekterna inte blir så stora på kort sikt. Men på längre sikt när*

²⁹ Tillväxt Bohuslän (2009), *Gemensam handlingsplan för utveckling av besöksnäringen i norra Bohuslän, 2009-2010*, s.10

³⁰ Müller Dieter K. (2010), s. 4, 30

³¹ Ibid s. 34

*de närmar sig 80-årsåldern kommer de att kräva mycket vård och omsorg samtidigt som den arbetsföra befolkningen relativt sett blir mindre. Kostnaderna för vård och omsorg kommer att öka dramatiskt. Detta kommer att kräva effektivisering och omprioritering inom den offentliga sektorn. Långa avstånd till vårdinrättningar, sjukvård kan göra att norra Bohuslän upplevs som ett mindre attraktivt område att bosätta sig och medför sämre service för invånarna i norra Bohuslän. Det kan leda till att sjukdomar förvärras och ökade ohälsokostnader. I framtiden kommer det att bli allt viktigare att hålla pensionärerna pigga och friska så länge som möjligt. Folkhälsoarbete kommer allt mer att bli en strategisk fråga. [...] Minskningen av personer i arbetsför ålder (-2700 mellan år 2008-2020) gör sig på sikt allt mer kännbar för kommunernas demografi och ekonomi”.*³²

Införstådd med de nordbohuslänska kustkommunernas politiska beslut och handlingsplaner 2006 och 2009, den demografiska utmaningen och forskningsgrundade teorier om delårsboende som resurs, växte projekt Tillväxtgrupp Delårsboende fram. Alla möjligheter till serviceutveckling och långsiktig hållbarhet i de nordbohuslänska kommunerna är att tillvarata.

³² Tillväxt norra Bohuslän, Carlberg Sonja, Carlsson Göran m.fl. (2010)

2. Projektorganisation

Projektorganisationen bakom projekt Tillväxtgrupp Delårsboende har framför allt en *funktionell struktur*, dvs. projektet är kopplat till kommunernas förvaltningar, och kompletterar därmed själva basorganisationen. I norra Bohusläns kustkommuners verksamheter har därmed det mesta som har behövts i projektprocessen funnits såsom kontorslokaler, kompetens, teknologi m.m. för att driva projektet och nå resultat.

Styrgrupp

Kommunstyrelsernas ordf.

Uppdrag

Politiska representanter

Namn

Roland Karlsson Lysekils Kommun
Ronnie Brorsson Strömstads Kommun
Mats Abrahamsson Sotenäs Kommun
Clas-Åke Sörkvist Tanums Kommun

Oppositionsråd

Politiska representanter

Gerd Melin Tanums Kommun (t.o.m. augusti 2013)
Eva Lott Andersson (fr.o.m augusti. 2013)
Peter Heie Strömstads Kommun
Britt Wall Sotenäs Kommun
Jan-Olof Johansson Lysekils kommun

Projektgrupp

Strömstads kommun
Strömstads kommun
Strömstads kommun
Strömstads kommun
Strömstads kommun

Uppdrag

Projektledare
Ass. Projektledare
Projektledare
Projektadministratör
Ekonomi, administratör

Namn

Elsie Hellström (1/11 2011- 20/5, 2013)
Martina Johansson (12/3 2012- 19/5, 2013)
Martina Johansson (20/5- 31/10, 2013)
Elisabeth Johansson (sept 2011- okt 2012)
Anita Hansson

Beställda uppdrag

Umeå Universitet

Intervjuare

Uppdrag

Analys intervjuer + metod
och rapport studieras
Forskningsassistenter
intervjustudie

Namn

Lars Larsson, lektor Kulturgeografi

Fredrik Jonasson, Henrik Hellström,
Louise Robertsson, Pontus Javette
& Martina Johansson

Tjänstemannagrupp

Lysekils kommun
Lysekils kommun
Sotenäs kommun
Strömstads kommun
Tanums kommun

Uppdrag

Referens
Referens
Referens
Referens
Referens

Namn

Kristina Schenk Johansson
Sonja Carlberg
Suckie Gunnarsson
Helena Raunegger
Karin Kempe
m.fl.

Kommunledning

Kommuncheferna

Uppdrag

Adjungerade

Namn

Ulf Björkman Tanums Kommun (t.o.m 2012)
Ulf Ericsson Tanums kommun (fr.o.m. 2013)
Lena Fischer Lysekils Kommun
Mats Ove Svensson Sotenäs Kommun
Niels Bredberg Strömstads kommun

Intressegrupp

Samhällsföreningar

Uppdrag

Referens

Vilka har medverkat?

Bohus-Malmöns, Resö- Galtös, Rossös och
Skaftö ö-råds samhällsförening

Kommunikatör

Strategisk kommunikatör
Interaktionsdesigner

Uppdrag

Kommunikationsplan bl.a.
Förslag på kartillustration bl.a.

Namn

Jenny Mårtensson
Andreas Wieslander

Kommunerna i norra Bohuslän har sedan tio år samarbetat i olika gemensamma frågor genom organisationen "Tillväxt norra Bohuslän". Detta nätverk består numera av samarbete mellan Lysekils, Sotenäs, Strömstads och Tanums kommun.

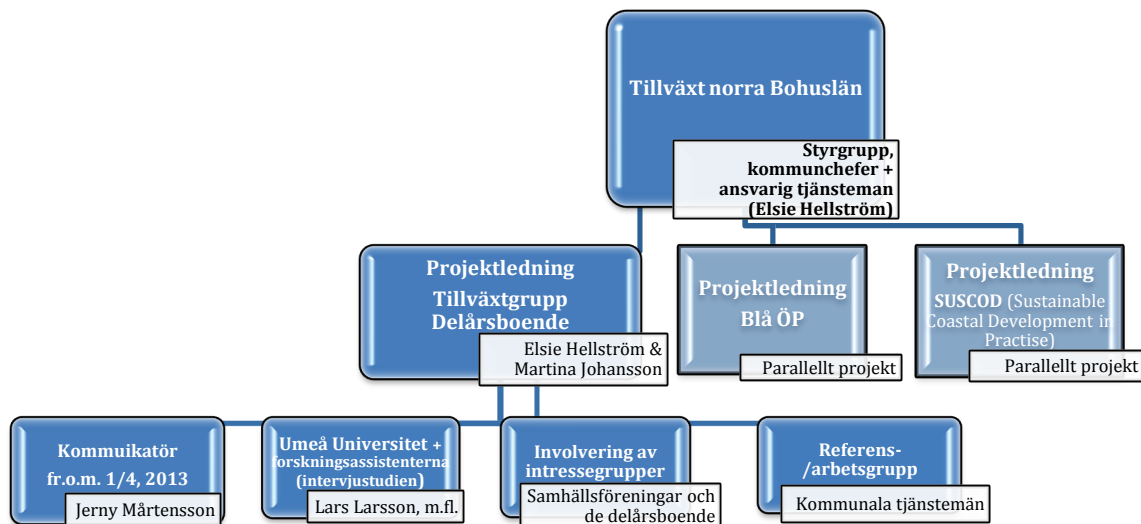
Den övergripande nivån består av styrgrupp, kommuncheferna samt en ansvarig tjänsteman. Den politiska styrgruppen består av kommunal- och oppositionsråd. Ledningsgruppen, som är adjungerande, består av kommuncheferna.

Projektledningen har bestått av två personer, mars 2012- maj 2013 (Projektledare + Ass. Projektledare). Fr.o.m. maj 2013 har projektledningen endast bestått av en projektledare. Projektledarrollen överlämnades då till föregående Ass. Projektledare.

En arbetsgrupp har knutits an till projektet, och bildades tidigt i processen. Den har bestått av informatörer och näringslivsutvecklare m.fl. i samtliga kommuner. De har kommit med input vid planering av intervjustudien, delårsboendeträffar, serviceutveckling och studieresan.

Det är kommuncheferna - alternativt att ansvaret är delegerat till mellancheferna på förvaltningsnivå - som anger vilket mandat tjänstemännen har att engagera sig i projektet.

Det är projektledningen som har stiftat kontakt och projektlett samtliga av följande nivåer: Umeå Universitet, forskningsassistenterna (som rekryterades för att intervjua samt sammanställa intervjuerna), samt den kontinuerliga dialogen med samhällsföreningarna och arbetsgrupperna. Nedan illustreras projektorganisationen i en figur.

Projektorganisation Tillväxtgrupp Delårsboende

Parallellt med Tillväxtgrupp delårsboende pågår fler andra projekt, såsom Blå ÖP och SUSCOD

Som framkommer av figuren ovan pågår fler parallella projekt genom organisation Tillväxt norra Bohuslän. Blå ÖP och SUSCOD är två exempel. Projekten tillsammans bidrar till synergieffekter.

3. Arbetssätt och aktiviteter

3.1 Arbetssätt

Det här kapitlet är beskrivande och detaljerat. Om du är mer intresserad av att direkt ta del av projektets resultat och effekter, gå vidare till nästa kapitel *Resultat och analys*.

Projektet har bestått av två huvudsakliga faser. Den första fasen bestod primärt av planering och genomförande av en intervjustudie. Resultatet presenterades i Sotenäs och Munkedals kommun av Lars Larsson (Umeå Universitet), december 2012. Fas två tog vid under senhösten 2012, och bestod då av att analysera vilken offentlig och kommersiell service som skulle utvecklas - framför allt med utgångspunkt från studieresultatet - men även utifrån tidigare enkätundersökningar (Müller, m.fl.). Projektledningen har behövt insatser och engagemang från arbetsgrupp, samhällsföreningar och samtal med personer både internt i förvaltningarna samt externt med experter inom olika områden. Även har inspiration hämtats från olika samtal med tjänstemän i andra kommuner i Sverige - men även med kommunala och regionala samhällsutvecklare i Skottland. Perspektivet har varit allt ifrån väldigt lokalt knutet (t.ex. Resö, Rossö) till internationellt (Skottland).

3.2. Aktiviteter

Sammanfattning aktiviteter

- Omvärldsanalys och framtagande av projektplan
- Framtagande och analys av befolkningsstatistik (helår- och delår)
- Förberedande av intervjustudie (formulering av frågebatteri + rekrytering av 4 forskningsassistenter)
- Intervjuer med delårsboende, nyinflyttade (f.d. delårsboende), lokala företagare och regionala serviceproducenter (totalt 108 intervjuer, varav 58 med delårsboende)
- Rapport klar december 2012 (Umeå Universitet)
- Analys av intervjustudie och föregående enkätundersökningar
- Konferenser/möten (2012-2013)
- Kontinuerlig informationsspridning till kommunala, regionala och statliga aktörer
- Involvering av intressegrupper (samhällsföreningar och delårsboende)
- Kontinuerliga möten med arbets- och styrgrupp
- Anställning av en kommunikatör, april 2013
- Delårsboendemöte på Resö, 3/7, 2013
- Förberedelse och planering av studieresa
- Studieresa till Skottland, 12-15/8, 2013
- Slutrapport från studieresan (Umeå Universitet)
- Kommunikationsplan, färdig september 2013
- Utvärdering av projekt/slutrapportering

1. Analys av tidigare enkätundersökning, projektplan och initiering av arbetsgrupper

- Fördjupad analys av föregående enkätundersökning (Müller, 2010).
- Formulering av projektplan (innehållande en omvärldsanalys samt detaljerad tids- och aktivitetschema).

- Informatörer och näringslivsutvecklare bjöds in till att ingå arbetsgruppen. Första arbetsgruppsmötet ägde rum våren 2012.

2. Framtagande och analys av statistik

Regional Avfallsanläggning i mellersta Bohuslän (RAMBO), har data för de personer som faktureras för vatten och avlopp - *till adresser på annan ort* (dvs. där man bor största delen av året). Det bedöms vara ett tillförlitligt vis att uppskatta antalet delårsboende. Antalet delårshushåll har i sin tur gångrats med tre. I genomsnitt använder tre personer delårsbostaden i norra Bohuslän (2,9 personer för att vara exakt, enligt Müller 2010). Kommentar: sannolikheten är stor att antalet delårsboende är än fler med tanke på att det idag inte finns statistik över de som äger en bostadsrätt i kommunerna. RAMBO fakturerar nämligen endast *en enhet* (fastigheten) i det fall det rör sig om bostads- och hyresrätter, det vill säga fastighetsägaren.

3. Förberedelse av intervjustudie, rekrytering av forskningsassistenter m.m.

Under våren 2012 hölls möten med projektets arbetsgrupp. Utifrån dessa möten och med utgångspunkt från analys av föregående enkätundersökning (Müller, 2010) lades frågebatteriet till intervjustudien. Arbetsgruppen kom med åsikter/synpunkter och kompletteringar. Frågebatteriet sändes till Umeå Universitet i slutet av maj.

Under april och maj månad eftersökte projektledningen informanter till intervjustudien. Några av de som anmälde sitt intresse hade nyligen gått från att vara delårs- till helårsboende. Det fattades beslut om att även inkludera några nyinflyttade i studien - av nyfikenhet om vad det var som hade flyttmotiverat.

Register togs fram över lokala näringsidkare. Syftet med att inkludera lokala företagare i studien var att se hur delårsboende inverkar på näringslivet. De branscher som prioriterades var bygg- och hantverksföretag, restaurang, hotell och livsmedelshandeln.

Rekrytering av personal för intervjuuppdraget genomfördes, samtliga med samhällsvetenskaplig kompetens. Ansvarig bakom planering och genomförande av intervjustudien var Martina Johansson. Ansvarig för analys, skrivande och presentation av rapporten/slutprodukten var Lars Larsson (Umeå Universitet).

Strömstads tidning, 13 juni 2012

Från vänster: Henrik Hellström, Fredrik Jonasson, Pontus Javette, Elsie Hellström. Främre raden: Lars Larsson, Martina Johansson och Louise Robertsson

12 juni höll Lars Larsson en utbildning i intervjumetodik för forskningsassistenterna samt projektledningen.

4. Genomförande av intervjustudien

Syftet med intervjustudien var: 1) Att mer i detalj kartlägga hur de delårsboende upplever att den offentliga och kommersiella servicen fungerar i kommunerna. 2) Att kartlägga hur de delårsboende tänker om och förhåller sig till att öka sitt engagemang i respektive lokalsamhälle, inte minst genom att potentiellt bli helårsboende/öka vinstandet. 3) Att också kartlägga hur områdets näringsliv påverkas av de delårsboendes närvaro. 4) Att utforska hur statliga och regionala servicefunktioner påverkas av de delårsboendes närvaro vad gäller tjänsternas omfattning och innehåll.

Totalt genomfördes 108 intervjuer: delårsboende (58), lokala företagare (37) och regionala och statliga serviceproducenter (8) samt några nyinflyttade f.d. delårsboende (7). Intervjuerna beräknades bli klara i slutet av augusti, men istället drog det ut på tiden till slutet av september. Det förklaras av att det dels var svårt att få till vissa av intervjuerna (exempelvis hade en del fullt upp med besök m.m. under högsäsong och först kunde medverka i början av september), dels av att det tog längre tid än beräknat för forskningsassistenterna att skriva referaten från djupintervjuerna.

Intervjuresultatet analyserades av Lars Larsson och Louise Robertsson på Umeå Universitet, från slutet av september till början av december. Även denna fas tog ungefär en månad mer än beräknat.

5. Dialog med samhällsföreningar

Från sensommaren, 2012, lades fokus på att skapa en dialog med och relation till fyra samhällsföreningar i norra Bohuslän. Samhällsföreningarna har varit av stort värde att knyta an i projekt Tillväxtgrupp Delårsboende då de har en nära dialog med de delårsboende (i några styrelser har dem rent av rösträtt). Därtill är samhällsföreningarna värdefulla aktörer då de arbetar med informationsspridning, söker bidrag för olika samhällsutvecklingsprojekt och arrangerar aktiviteter av olika slag utifrån syftet att öka trivselen/höja attraktiviteten att bo och vistas på orterna. På sätt och vis har därmed samhällsföreningarna fungerat som projektets (och fungerar som kommunernas) förlänga arm.

Att det finns så många samhällsföreningar är en unik företeelse i norra Bohuslän. Det ringar in ett stort engagemang för bygden. Bohus-Malmön, Resö, Rossö och Skaftö ö-råd är de samhällsföreningar som har involverats under projektets gång. Varför just dessa fyra samhällsföreningar? Kriterierna bakom val av samhällsföreningarna var att samhällsföreningarna skulle ligga en bra bit från kommunens centralort – då riktades blicken mot ö- världen samt att samtliga hade en lanthandel. Varför avgörande att de hade en lanthandel? En tanke från början med projektet var att skapa en informations-/servicepunkt i anslutning till lanthandlarna. Denna satsning frångicks dock efter att intervjustudien kommit projektledningen till handa. Det var inte multiservicelösningar/samordnat utbud av offentlig och kommersiell service som efterfrågades, åtminstone var det inte mer än några få som var inne på det spåret. Mer om resultatet läs efterföljande kapitel: *Resultat och analys*.

Möte på Resö 25/9 med samhällsföreningarna samt Jane Boyton (Västra Götalandsregionen)

25 september samlades ordföranden och medlemmar från de fyra samhällsföreningarna på Resö, Tanums kommun. Projektledningen hade planerat denna träff tillsammans med samhällsföreningen Resö- Galtö. Även Jane Boyton från Västra Götalandsregionen deltog på mötet och berättade bland annat om förutsättningen med en god offentlig och kommersiell service för att locka personer, såsom företagare, att etablera sig i en kommun. Att det råder ett rikt näringsliv är i sin tur en förutsättning för att en kommun/region ska upplevas attraktiv att bo i.

De frågor som flera samhällsföreningsrepresentanter anser viktiga för att locka fler att bli helårsboende/öka vinstandet är: en bra utbyggd väg och IT- infrastruktur, fler hyresrättslägenheter, kortare kötider för båtplatser och information som når ut om pågående planer. Även lyfts det fram att det allmänt handlar om att kommunerna är lyhörda och i större utsträckning förmedlar vilka visioner man har. De samtal som har förts med samhällsföreningarna ligger till delvis grund för kapitlet *Beslutsunderlag*. För mer information om respektive samhällsförenings verksamhet, se bilaga 1.

De tjänstemän som har ingått arbetsgruppen har betonat att det är av stort värde att dialog med samhällsföreningarna har påbörjats. Dessutom är det sedan några år ett övergripande mål i norra Bohuslän (tillväxt norra Bohuslän) att bli bättre på att involvera intressegrupper (stakeholders) mer i samhällsutvecklingen för att uppnå långsiktigt hållbar utveckling. På studieresan var därför ett viktigt fokus att lära mer om hur man i Fife (Skottland) arbetar för att involvera intressegrupper i samhällsutvecklingen. Så som de arbetade i Fife kan norra Bohuslän i mångt och mycket dra lärdom av, så länge kommunerna översätter det till sina förhållanden.

6. Konferens: lokal utveckling genom samverkan med näringslivet

2-3 oktober deltog projektledningen för Tillväxtgrupp delårsboende i en 2 dagars service- och lärför konferens med rubriken: *”Lokal utveckling genom samverkan med näringslivet”*. Konferensen var ett samarbete mellan Tillväxtverket, Västra Götalandsregionen och projektet BID (Business Improvement Districts). Projektledare för en rad olika projekt inom programmet *Lokala servicelösningar*, regionala kontaktpersoner för servicefrågor samt ett antal lokala och regionala företrädare för regionen, kommuner och företag var inbjudna. Första dagen fokuserades det på samverkansmodellen *Business Improvement Districts* (BID). I korthet handlar BID om ett annat sätt att utveckla en bygd/ort än vi idag är vana vid i Sverige. Det handlar om samverkan mellan offentlig och privat sektor där sikte tas mot gemensamma mål inom ett geografiskt avgränsat område. Processledare från

Floda och Vrångö närvarade på konferensen vilka berättade om sina erfarenheter. De menade att denna modell möjliggör en vändning av en negativ utveckling av offentlig och kommersiell service, och att det är vad de nu ser händer i såväl Floda som på Vrångö. Av konferensens olika talare framkom tydligt vikten av att företagare och de som bor på en ort själva får definiera vilken service som bör utvecklas och att inte att beslut fattas ”ovanifrån”. Endast på så vis kan service anpassas. Dag två bestod i presentation av fem olika lokala projekt som drivs inom ramen för programmet ”Lokala Servicelösningar”, däribland projekt *Tillväxtgrupp Delårsboende*.

Det här projektet tog en annan vändning än vad som var tänkt från början (multiservicelösning/samordnad service), och har därför inte kunnat inhämta inspiration från modellen i Floda och Vrångö, se *Resultat och analys* samt *Sammanfattande slutord*.

7. Rapporten är klar!

Rapporten *Delårsboende i norra Bohuslän – Rapport från en intervjustudie* (Larsson och Robertsson, 2012) var projektledningen till handa i början av december.

De brister i den offentliga och kommersiella service som delårsboende bland annat lyfter fram rör: bygglov, båtplatser, för få året-runt evenemang och öppna affärer (samhällena lever inte), parkering, infrastruktur (cykelbanor bl.a.), IT- infrastruktur och inblick i kommunens vägledande visioner. Det som inte minst blev tydligt i intervjustudien är att den delårsboende inte är så nyfiken på övergripande välfärdsfrågor, såsom skola och omsorg, mer än den välfärd som direkt påverkar livet som delårsboende, såsom infrastruktur och båtplats. Många delårsboende var nöjda med bemötande och information från kommunens sida – *men samtidigt angav lika många att de inte är nöjda*.

Förtroendet för lokala politiker och tjänstemän är relativt låg hos flera informanter, delvis på grund av bristfällig/otydlig information.

Det visar sig att det finns en del delårsboende som gärna bidrar med kunskap/kompetens/tid i form av ideellt engagemang, men att en förutsättning för det är att kommunerna tar första steget och bjuder in till dialog.

Rapporten rekommenderas att läsas i sin helhet. Dess innehåll och slutsatser utgör viktig kunskapsgrund för kapitlet *Beslutsunderlag*.

8. Konferens med allmänhet, tjänstemän och politiker

Intervjustudiens resultat redovisades 10-11 december (Nordens Ark, Smögens Hafvsbad och Dingle Naturbruksgymnasium). Kommunal- och oppositionsråd, kommunchefer, näringslivsutvecklare, informations- och turistansvariga samt ordförande för olika samhällsföreningar tog del av det. Syftet med konferenserna kan knytas till målet spridande av kunskap och att med detta kunskapsunderlag - och utifrån efterföljande diskussioner som grund - formulera vilken service projekt Tillväxtgrupp Delårsboende skulle satsa på samt förslag på åtgärdsplan.

Lars Larsson (Umeå Universitet), Presentation Nordens Ark, 2012-12-11

Av de tre konferenserna var två interna och riktade sig till kommunala tjänstemän och politiker, det vill säga en riktade sig till allmänheten. Trots annons i Havsbandet och Björklövet (som är viktiga informationskällor för delårsboende) slöt väldigt få upp. Internt blev uppslutningen däremot ganska stor. Totalt deltog cirka 40 personer på de två interna mötena, 50 personer med det externa mötet inräknat.

9. Informationsutbredning till regional och statlig nivå

Information om projektet har vi bland annat lagt upp på hemsidan www.tillvaxtboduslan.se. Även har vi gått ut med ett nyhetsbrev till tjänstemän och politiker på såväl statlig som regional och kommunal nivå. Intresserad allmänhet och samtliga delårsboende som finns med på mejllistan från Müllers enkätundersökning (800 mejladresser) har likaså informerats om projektet.

Tillväxtgrupp Delårsboende
Nr 1 November 2012

Äntligen ett nyhetsbrev!

Här kommer nyhetsbrevet som berör vad vi gör i projektet Tillväxtgrupp Delårsboende, projektet som angår Lysekils, Solenäs, Sjöstrand och Tanums kommuner.

Beredigt för att våra delårsboende styras offentligt och kommersiellt service. Därför bode vi idag samhällsplanerna utifrån annat kommunalt ansvar (det vill säga de som ligger i kommunen). Det är viktigt att såväl offentliga sektorer som näringslivet blir mer involverade med vilka intressen och behov delårsboende har och blir bättre på att tillvarata det som delårsboende vill och kan bidra med, såsom kompetens och engagemang.

Vad är det här du ska veta om delårsboende? Det är en kommun som erbjuder offentliga tjänster, som är ett område på omkring 100 km², som består av kommuner och kommuner som deltar i arbetet som förklarar, utvärderar, och så vidare. Detta är ett område som är viktigt för kommunerna i regionen och i hela landet. Delårsboende i regionen (se intervju med 2012).

Delårsboende - en resurs för kommunerna

Enligt en enkätundersökning som riktades till delårsboende i norra Bohuslän 2009, är det relativt många som kanske kommer att flytta hit framöver. En faktor som nämns ofta som att hälsa är till största delen. Bakgrunden är såväl till natur, tillgång till högre utbildning, goda kommunikations- och utvecklingsmöjligheter.

Vi vill så främja utvecklingen och detta och vad som är avgörande för att vi ska flytta hit. Vi vill även se vilka utvecklingsområden som finns och vad vi kan och vill bidra med. Delårsboende kan fungera som en resurs för kommunerna, vilket är det som vi vill. Detta säger bakgrunden till varför vi genomförde den intervju som sammanställdes i september.

På gång

Rapport på enkätundersökningen (2009) och intervjuerna (2012) ska utgå som en handbok om utveckling av delårsboende. Vid utgåvan av denna rapport på vilka villkor delårsboende ska utgå (2009), visar det sig att det fortfarande mer information från kommunerna. Det är en tendens som har förstås i intervjuerna (2012). Som det ser ut så är det fortfarande mer information som kommer från kommunerna.

En utvärdering har påbörjats angående hur vi kan uppmärksamma den offentliga gruppen delårsboende. Hittills har statistik utvärderats från SCB, men såväl utifrån befintliga undersökningar som från intervjuerna av antalet delårsboende. Diskussioner har nu påbörjats med flera parter såsom SCB, Rikspolisstyrelsen och Länsstyrelsen på flera och flera. Målet är att hitta ett utvärderings- och konsekvens- såväl som och framöver uppdaterade statistik.

Statistik

En utvärdering har påbörjats angående hur vi kan uppmärksamma den offentliga gruppen delårsboende. Hittills har statistik utvärderats från SCB, men såväl utifrån befintliga undersökningar som från intervjuerna av antalet delårsboende. Diskussioner har nu påbörjats med flera parter såsom SCB, Rikspolisstyrelsen och Länsstyrelsen på flera och flera. Målet är att hitta ett utvärderings- och konsekvens- såväl som och framöver uppdaterade statistik.

Offröranden har ordet

Jag ser projektet som en viktig del i kommunerna utifrån de hållbara utveckling och utveckling. 2009-2010 genomfördes projektet Delårsboende - en resurs för kommunerna och det har varit en förtjänst för det. Varför är det så viktigt att vi ska utgå som en handbok om utveckling av delårsboende? Inom den offentliga sektorn och näringslivet blir mer involverade med vilka intressen och behov delårsboende har och blir bättre på att tillvarata det som delårsboende vill och kan bidra med, såsom kompetens och engagemang. Vi vill så främja utvecklingen och detta och vad som är avgörande för att vi ska flytta hit. Vi vill även se vilka utvecklingsområden som finns och vad vi kan och vill bidra med. Delårsboende kan fungera som en resurs för kommunerna, vilket är det som vi vill. Detta säger bakgrunden till varför vi genomförde den intervju som sammanställdes i september.

TILLVÄXT BOHUSLÄN
www.tillvaxtboduslan.se

Nyhetsbrev, Tillväxtgrupp delårsboende, september 2012

Styrgruppen i Tillväxt norra Bohuslän, bestående av kommunernas kommunal- och oppositionsråd samt kommuncheferna har kontinuerligt fått information om projektet, i genomsnitt har de fått någon form av återrapportering var tredje månad, då oftast i samband med styrgruppsmötena.

Gruppen delårsboende och projektet synliggjordes inte minst via ett Nyhetsreportage i Västnytt ”Allt fler delårsboende”, (6 mars, 2013).³³

Vi har gått ut med pressrelease i några sammanhang såsom i samband med konferenserna i december liksom i samband med delårsboendeträffen på Resö 3 juli 2013, se information om denna aktivitet längre fram. Den gången media har medverkat är i samband med träffen på Resö.

I de olika informationssammanhangen har finansiärernas loggor lyfts fram.

10. Beslutsunderlag tas fram

Med intervjuresultatet i hand – sammantaget med resultatet från andra enkätundersökningar som riktats gentemot gruppen delårsboende (2010 respektive 2012) - påbörjades arbetet med ett beslutsunderlag/handlingsplan. En sak som bland annat stod tydligt tidigt i analysprocessen, var att det finns en hel del kvar att önska i kommunerna när det kommer till värdskap, information- och kommunikation. En strategisk kommunikatör knöts därför ganska omgående an i projektet, och anställdes motsvarande ca 20 % tjänst, 1/4- 31/10, 2013.

Det är flera av de delårsboende som uttryckligen har uppgett att de vill ha mer information om kommunernas framtidsplaner. Det finns inte minst en önskan hos några att vara mer involverade i vad som planeras i kommunerna, och många har funderingar på hur utvecklingen kommer att se ut exempelvis vad gäller nya detaljplaner. En delårsboende säger: *”Som delårsboende får man väldigt lite information. Jag tycker det skulle vara bra om man som delårsboende fick mer info om framtida projekt, planering, vattenfrågor, om hur olika processer fortskrider, hur näringsverksamhet stöds – det hade varit jättebra. Hur man ser på bygglov, varför får vissa och andra inte? Finns det en aktiv planering av byggande på [ön]? Den informationen får jag gärna genom hemsidan eller mejl”*.³⁴

I projektet har ett övergripande förslag på kommunikationsplan formulerats, och nu är det upp till respektive kommun att arbeta vidare utifrån det som diskussionsunderlag.

I intervjustudien (samt föregående enkätundersökningar) framträder givetvis fler brister i den lokala servicen – mer än information och kommunikation - i synnerhet när det kommer till den offentliga servicen, såsom vägar och sjukvård. Se *Beslutsunderlag*.

11. Åtgärd nr.1: anställning av en kommunikatör

Med tanke på intervjuresultaten och med tanke på det som kom fram på arbetsgruppsmötet 11 oktober i Kungshamn – där det sades att *”om det seriöst ska satsas på information bör någon eller några personer anställas för det, och att det intas ett långsiktigt perspektiv”*, anställdes en kommunikatör på deltid i projekt

³³ SVT, Västnytt, *Fler delårsboende i Tanum* (6/3, 2013)

³⁴ Larsson och Robertsson (2012), s.28

Tillväxtgrupp delårsboende och Tillväxt norra Bohuslän. Motsvarande ungefär 10 timmar i veckan har kommunikatören fr.o.m. april 2013 arbetat med kommunikationsplan i kommunerna.³⁵ Tanken är att det ska lägga grund för ett långsiktigt strategiskt arbete.

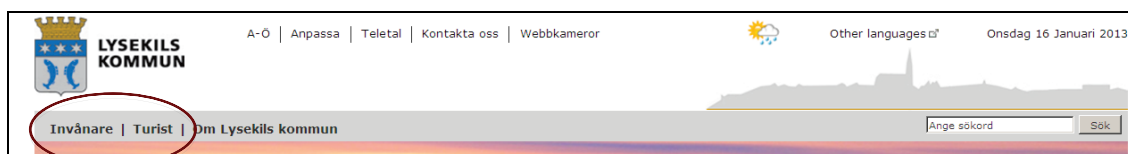
På styrgruppsmöte med kommunal- och oppositionsråd samt kommuncheferna i Tanumshede 8/4 beslutades att kommunikatören under våren skulle åka runt och tala med samtliga kommunledningar och de fyra samhällsföreningar som var knutna till projektet. Med det som delvis grund formulerades kommunikationsplanen.

12. Inspirationsträff med Tanums näringslivsråd

6 mars bjöds projektledningen in för att informera Tanums näringslivsråd om de resultat som kommit fram i intervjustudien samt föregående enkätundersökningar med delårsboende. Rådet finns sedan några år för att öka samverkan mellan politik, tjänstemannasidan och näringslivet – och att rådet på så vis ska kunna påverka kommunens näringslivsstrategi och handlingsplaner. Rådet var nyfikna på att se om det finns en potential att locka delårsboende att flytta/starta upp verksamheter i kommunen. Enligt den enkätundersökning som genomfördes i Sotenäs kommun 2012 (*Förstudie Sotenäs FöretagsArena*) verkar det finnas det, likaså enligt tolkning av enkätundersökningen 2010 (Müller). Efter presentationen fattades beslut om att man på något vis skulle söka kontakt med gruppen delårsboende i Tanums kommun för att söka fördjupade kunskaper: vad är det som avgör om man väljer att etablera sig, när det väl kommer till kritan?

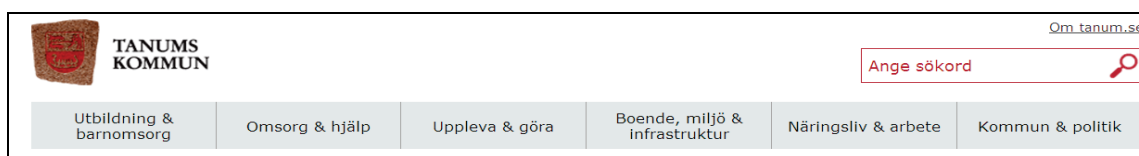
13. Arbetsgruppsmöte 13 mars

I Grebbestad 13 mars möttes projektledningen, kommunernas informatörer och turistansvariga. Frågor som riktades till de medverkande var hur vi skulle förhålla oss till och rikta information gentemot de delårsboende, med tanke på att de varken känner sig som en turist eller räknar sig till gruppen invånare. Tas denna grupp med i beaktande vid riktande av information till och kommunikation med delårsboende?

Källa: Lysekils kommun, <http://www.lysekil.se/invanare.4.32ee29ac120fa660f3180003755.html> (2012-01-16)

En fråga som diskuterades och som kommunerna bör fundera vidare kring och diskutera i respektive kommun är om ”turist-delårsboende-invånare” över huvud taget ska kategoriseras på hemsidan? I Tanums kommun finns ett annat upplägg, där finns inte någon kategori – dvs. varken turister, delårsboende eller invånare, där är istället innehållet kategoriserat. Kanske är det en lämplig lösning? Se nedan.

Källa: Tanums kommun, www.tanum.se (2012-01-16)

³⁵ Vad händer när projektet nu tar slut? Här lämnas bollen över till kommunernas kommunledningar och informatörer att hitta en lämplig lösning.

Frågorna om information till och kommunikation med gruppen delårsboende diskuterades. Även var en interaktionsdesigner med på mötet för att presentera en idé om hur kommunerna skulle kunna nå ut bättre när det kommer till information angående pågående byggplaner (se följande aktivitet). Projektledningen bad de som deltog i mötet att ta med sig frågorna hem till respektive kommun och fundera på när och hur de kan förbättra kommunikationen – inte minst hur ett samarbete mellan informatörerna och de turistansvariga skulle kunna vidareutvecklas.

14. Kartillustration/app för byggplaner

En av de frågor som många delårsboende är intresserade av att få mer information om är pågående byggplaner. I mars började därför idéer tas fram om hur information om pågående byggplaner bättre kan nå ut. Efter att ha bollat tankar härom med några informationsansvariga och tjänstemän på Plan och Bygg, sändes ett konkret förslag på ”kartillustration” ut till samtliga Plan- och Byggavdelningar.

Bakgrund

En del delårsboende upplever att information om pågående byggplaner inte når ut. En säger: *”Jag tycker att det har funkat dåligt. Jag trodde på något sätt att de hörde av sig till mig när det var något som rörde mig, men de gjorde de ju inte”*.³⁶ En annan delårsboende instämmer i att det har varit knapphändig information om pågående byggplaneprocesser, hen säger: *”Man bör möta folk innan de är negativa, och låta dem vara delaktiga och med i utformningen. Det tror jag mer på, att man haft information och utvecklat något som gör alla nöjda”*.³⁷ SKL menar att *”[...] engagemanget ökar ju närmare vi bor eller verkar den plats som är föremål för någon form av förändring”*.³⁸ Att delårsboende många gånger köper bostäder i redan attraktiva områden (läs: tätbebyggda kustsamhällen och havsnära) ringar in att det är där det framför allt exploateras/sker förändringar. Med andra ord, kanske delårsboende är den grupp som, andelsmässigt sett, påverkas mest av nybyggnationer i närheten, varmed effekten ”not in my backyard” (NIMBY) framträder lite extra hos denna grupp? I samtal med tjänstemän på kommunernas Plan- och Byggavdelningar är det en vanlig reaktion, nämligen att en stor andel överklaganden kommer från delårsboende (kommentar : det räcker att en person överklagar för att en byggplan ska omprövas).

SKL konstaterar att medborgare generellt sett bjuds in för sent i planprocesser eller då det bara finns ett eller flera förslag att ta ställning till. Det leder inte sällan till att medborgare avstår från att delta - i och med att man uppfattar att frågan redan är avgjord. I det skedet väljer man ibland att överklaga ärendet. Ett sätt att förebygga antalet överklaganden kan vara att göra informationsmaterialet kring planärenden mer tillgängligt och begripligt.³⁹

En interaktionsdesigner kontaktades för att ta fram ett enkelt digitalt illustrationsverktyg för pågående byggplaner. Inspirationen har projektledningen hämtat från en fysisk karta som finns uppsatt på Plan- och Byggavdelningen i Sotenäs kommun. Med hjälp av olika färger på nålar och snören (gult, grönt och rött) gestaltas vilka planer som är godkända, under utredning alternativt överklagade. Alla

³⁶ Larsson & Robertsson (2012), s. 28

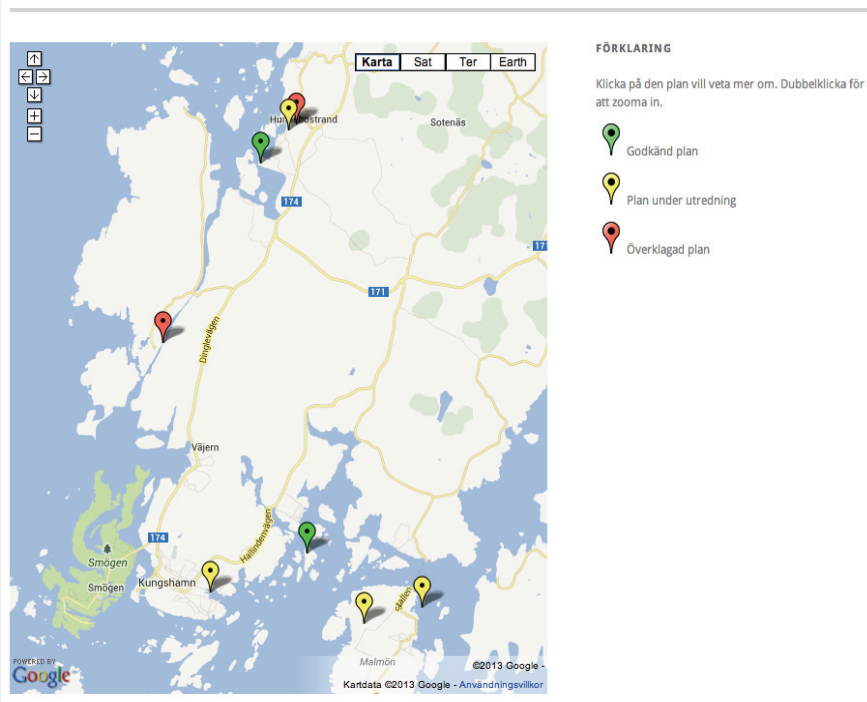
³⁷ Ibid

³⁸ Sveriges Kommuner och Landsting (2012), *Medborgardialog i planärenden*

³⁹ Ibid.

exploateringar i kommunen, vare sig det är industrimark eller om det är hus, tomter - varje sådant projekt finns illustrerat och förklarar: vart det är någonstans, hur stort det ska vara, vem det är som är fastighetsägare, hur många hus, tomter eller lägenheter det blir, vem som kan kontaktas etc. Tankar om en digital variant har tydligen funnits, men att det inte har blivit av. Förslaget nedan ska knappt ta någon tid i anspråk att uppdatera samt vara ett enkelt verktyg att använda (google maps).

Byggplaner

För att hitta denna karta bör det finnas en tydlig flik/länk på första sidan (kommunernas hemsidor) som leder direkt till kartan. Det vill säga, en flik som gör hemsidan lätthanterlig även för de som bara vill hitta information om pågående byggplaner. Nedan finns ett exempel på hur en sådan flik skulle kunna se ut.

Exempel på flik/länk

Källa: Dorotea kommuns hemsida (www.dorotea.se)

15. Förberedelse av studieresa

Vår värddregion för studieresan blev Fife i Skottland då de sedan många år har gedigen kunskap om hur man kan involvera intressegrupper (såsom samhällsföreningar) i samhällsutvecklingen. Fördelen med att åka till regionen Fife i Skottland var inte minst att Tillväxt Bohuslän sedan tidigare har ett etablerat nätverk där (som införskaffats genom projekt Sustainable Coastal development in Practise, SUSCOD). Att man redan har ett förtroendekapital underlättar vid planering av ett omfattande studieprogram.

Inför och på vår resa använde vi oss av metoden *Cultural Cross Analysis For Learning* (CCAL). Det var Annika Lidgren på Tillväxtverket som tipsade projektledningen om det. Det fattades beslut om att Lars Larsson, som författat handboken för metoden, skulle med på studieresan. Metoden består av en förberedelsefas (pre-visit phase), en aktiv deltagarfas (exchange visit) och en fas att samla upp tankar och slutsatser efter genomförd studieresa (post-visit phase). Metoden syftar till att man ska få ut så mycket som möjligt av studieresan.

Som del av metoden skulle bland annat ett bakgrundsmaterial skrivas av värddkommunen. Så blev dock inte fallet, på grund av tids- och resursskäl. Därför tog projektledaren själv tag i det, och forskade om värddkommunen på distans. Samtliga deltagare fick ett kompendium att läsa före avfärd. Underlaget hade som syfte att deltagarna skulle vara väl förberedda för de diskussioner och presentationer som väntade och att inte tid skulle gå åt till att ställa frågor i stil med ”Hur många invånare bor här?”. Det i sin tur syftade till att allt fokus skulle kunna läggas på det som vi var där för att studera. Omkring en vecka före avfärd fick samtliga som skulle delta på studieresan läsa igenom bakgrundsmaterialet.

16. Delårsboendemöte Resö

Med inspiration från det parallella projektet ”Förstudie FöretagsArena Sotenäs”, växte idén om en delårsboendeträff fram med temat företagande/entreprenörskap. 3 juli arrangerades ett sommarseminarie på Resö som riktade sig till de som var nyfikna på och intresserade av att etablera sig som företagare och/eller helårsboende i Tanums kommun. Projektledningen fattade beslut om att det här var att betrakta som ett slags test, och om mötet blev ett lyckat koncept skulle liknande träffar planeras även i de andra kommunerna.

Träffen planerades tillsammans med Resö samhällsförening. Inbjudna att tala var kommunledningen (kommunalråd, kommunchef och näringslivsrådet), Ann Palmnäs från Omställningskontoret samt ”ett lokalt exempel”. Ann Palmnäs som är projektledare för projekt Etableringsservice berättade bl.a. om vad som – enligt en intervjustudie – behöver göras bättre för att locka nyetableringar till kommunerna, såsom en samordnad och väl sammanfattad information⁴⁰ till de som funderar på att etablera sig i en kommun/region. Idag finns inte det, konstaterar Ann. Därmed ska kommunerna stå bättre förberedda på att ta emot nya företagare. Ett samarbete pågår bland annat med kommunerna i norra Bohuslän. Syftet är att i nära samverkan med näringslivsenheterna ta fram ett koncept för aktivt etableringsarbete.

Inbjudan till träffen sattes in i Björklövet, det gratis annonsblad som många såväl helårs- som delårsboende läser, se annons nedan.

⁴⁰ Även här lyfts information fram som en nyckelfråga

Sommarseminarie hos Resö samhällsförening:

Har du en dröm om att jobba där du älskar att vara?

Möjligheterna att kombinera kärleken till platsen där du helst vill vara, med arbetsliv och karriär, är kanske större än du anar. Välkommen till en eftermiddag där du får inspiration som tändar nya tankar kring entreprenörskap och företagande, vare sig du är heltidsboende, delårsboende eller besökare. Vård för träffen är Resö Samhällsförening, en av många samhällsföreningar i Norra Bohuslän som arbetar engagerat för att utveckla kustorten för både helsårsboende, delårsboende och besökare.

Kom och lyssna på **Ann Palmnäs från Omställningskontorets Etableringsservice** som berättar om nya möjligheter för företagande. Projekt Delårsboende berättar om resultatet av den intressanta studien. På plats är även **kommunchef Ulf Ericsson, kommunalråd Clas-Åke Sörkvist och näringslivsutvecklare Karin Kempe** från Tanums kommun.

3 juli, kl. 15.00- 17.00

Församlingshemmet (mitt på Resö, vid kyrkan)

Varmt välkomna. Vi bjuder på fika.

Frågor om träffen, kontakta Martina Johansson, projektledare Tillväxtgrupp delårsboende: 0722- 387 003, martina.johansson@sotenas.se

Annons inför sommarträffen 3 juli, Björklövet, juni 2013

Layout: Jenny Mårtensson

Martina Johansson
projektledare Tillväxtgrupp delårsboende

Ann Palmnäs
Omställningskontoret, projekt Etableringsservice

Clas-Åke Sörkvist, Kommunalråd, Tanum

Kerstin Danielsson, Ordförande Resö samhällsförening
Marie Svahn, Kassör Resö samhällsförening

Fika/mingel

Anders Hedenstedt, f.d. delårsboende numera helårsboende

Varför vill någon bo och arbeta på Resö? Anders Hedenstedt berättade om när han blev helårsboende på Resö - och vilka förutsättningarna var för att det skulle bli verklighet. Det handlade för hans del om att växla om i arbetslivet och satsa på något annat, i hans fall bl.a. lanthandeln Tempo på Resö. Det primära skälet till att flytten blev av var naturen, som han sade "Vem vill inte bo så här?"

På träffen närvarade reportrar från dels Bohusläningen samt Tidningen Västsverige på plats, se artiklarna nedan.

Johan och Petra Ekstrand som är delårsboende i Fjällbacka pratade med Martina Johansson som gjort en undersökning om delårsboende.

Foto: Marie Corneliussen

Vill locka delårsboende till Tanum

RESÖ. Hur ska vi få delårsboende att bli helårsboende? Det funderar många kommuner på. I senaste veckorade Tanum följes på ett seminarium på Resö.

Omställningskontoret, näringslivsutvecklare och kommunstyrelsen var bland annat på plats - och delårsboende. - Det är spännande att

höra vad de delårsboende har för sköta saker säger, lyssnare Karin Kempe.

Seminariet var kommunen en hel del efterom man gjort två undersökningar om saker.

«Om vi Tanum den enda fasta punkten är har i livet när det gäller boende berättar professorerna Martina Johansson, Milgrus är över 50, har god ekonomi och hög utbildningsnivå.

25 procent kan tänka sig att flytta hit, från procenten gäller redan på. Och de vill att någon sträcker ut en hand, engagerar sig.

«Och det är det vi vill göra», säger Martina Johansson.

1 800 av de delårsboende har eget företag och kommunen hoppas förtäna av de ska ta med sig sina företag om de flyttar till Tanum. Men i undersökningarna pekar man på hinder som

dålig IT, bredband och byråkrati.

Karin Kempe menar att kommunens satsningsstrategi med mål som ökad samverkan och dialog, snabbare myndighetsutövning kan få dem att tänka om. Eftersom Johan och Petra Ekstrand är delårsboende i Fjällbacka.

«Ett bra initiativ med seminarier och med dialog, tycker de.

Johan ämnar att de många

förningarna, 200 stycken, är ett plus.

«I en samhälleföring kan man bli delaktig, bidra och se vad man kan få ut. Men att sätta sig ner till delårsboende är något tryck- ett rucksacksmått.

«Vi bor på Cypern nio månader om året och det skulle välbehåva kommu- nen något intressant.

Johan ämnar att de många

undersökningarna, 200 stycken, är ett plus.

«I en samhälleföring kan man bli delaktig, bidra och se vad man kan få ut. Men att sätta sig ner till delårsboende är något tryck- ett rucksacksmått.

«Vi bor på Cypern nio månader om året och det skulle välbehåva kommu- nen något intressant.

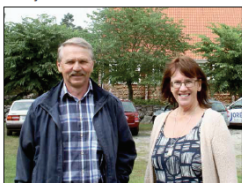
Johan ämnar att de många

Delårsboende potential för Tanum

Vill få flera av dem att flytta till kommunen

av delårsboende.

Anders Hedenstedt berättade om när han blev helårsboende på Resö - och vilka förutsättningarna var för att det skulle bli verklighet. Det handlade för hans del om att växla om i arbetslivet och satsa på något annat, i hans fall bl.a. lanthandeln Tempo på Resö. Det primära skälet till att flytten blev av var naturen, som han sade "Vem vill inte bo så här?"

Anders Hedenstedt berättade om när han blev helårsboende på Resö - och vilka förutsättningarna var för att det skulle bli verklighet. Det handlade för hans del om att växla om i arbetslivet och satsa på något annat, i hans fall bl.a. lanthandeln Tempo på Resö. Det primära skälet till att flytten blev av var naturen, som han sade "Vem vill inte bo så här?"

Anders Hedenstedt berättade om när han blev helårsboende på Resö - och vilka förutsättningarna var för att det skulle bli verklighet. Det handlade för hans del om att växla om i arbetslivet och satsa på något annat, i hans fall bl.a. lanthandeln Tempo på Resö. Det primära skälet till att flytten blev av var naturen, som han sade "Vem vill inte bo så här?"

Bohusläningen, 5 juli

Tidningen Västsverige, 12 juli

I artiklarna framkommer potentialen som vi i kommunerna har valt att se, och söka vidare svar om. När det kommer till kritan: vad är det som skulle kunna göra att de som är företagare (särskilt inom tjänstesektorn) tog steget att delårs- eller helårsvis arbetade här/spenderade mer tid/flyttade hit? Det var dock inte frågor som fick något svar på Resöträffen, med anledning av att vi inte hade lyckats locka dit potentiella inflyttare. Det kom inte fler än ett tiotal delårsboende. Kvalitet kan ibland givetvis vara bättre än kvantitet, men som svar på frågan om det var några som kunde tänka sig att flytta hit eller spendera mer tid här än de gör i nuläget visade det sig att samtliga var nöjda med nuvarande situation.

Läs *Resultat och analys* för fler tankar om träffen.

17. Skottland, 12-15/8, 2013

Ansvar bakom planering och genomförande av studieresan stod projektledaren för Tillväxtgrupp Delårsboende. Deltagare i studieresan till S:t Andrews/East Fife och Dundee var en forskare, kommunalråd, oppositionsråd, kommunchef och representanter för samhällsföreningar i Lysekil, Sotenäs, Tanum, Strömstad. Utöver det var Tillväxt norra Bohusläns processledare och kommunikatör med.

Metodansvarig under studieresan var Lars Larsson, Umeå Universitet, som även skrev slutrapporten efter studieresan. Värddar var Fife Coast and Countryside Trust (<http://fifecoastandcountryside.co.uk/>) samt forskargruppen SAVE vid Abertay University (<http://save.abertay.ac.uk/index.html>).

Syftet med studieresan var att lära mer om hur de i Fife arbetar inom några olika temaområden. Dels handlade de om att 1) söka svar om hur intressegrupper strategiskt kan involveras i samhällsutvecklingen, 2) jämföra och analysera delårsboendesituationen och 3) diskutera problem och möjligheter med den demografiska utmaningen.

Några av våra värddar i East Fife

Från vänster: Simon Phillips, Julian Inglis och Amanda McFarlane

Gruppdiskussioner enligt CCAL-metoden

Gruppdiskussioner enligt CCAL- metoden

På studieresan praktiserades metoden Cross- Cultural Analysis for Learning. Tanken med metoden är att det ska skapa fördjupad förståelse och att jämföra den egna kontexten med den som studeras, därav namnet ”Cross- Cultural”. Efter presentationerna fylldes PMI-blad i individuellt. PMI står för betydelse: vad var särskilt intressant (I: intressant), vad ansågs vara ett hot eller problem (M: minus) och vad som överraskade (P: Plus)? Efter att alla har fått en liten stund att fundera/anteckna för sig själv sattes vi samman i grupper. I grupperna formulerades *en gemensam lista*. Ett ”eftermöte” hölls på resan hem (15/8) där samtliga deltagare delades in kommunvis för att diskutera alla intryck och upplevelser, sammantaget. Lars skrev efter vår studieresa ihop en rapport baserat på våra ”findings”. Är du nyfiken på Lars rapport, se bilaga 5.

Pittenweem. Ett kustsamhälle med många delårsboende

Pittenweem är det kustsamhälle med flest delårsboende i East Fife.

West Sands. Sanddynor

West Sands. Ranald Strachan berättar om det ideella arbete som ligger bakom restaureringen av sanddynorna och städning av stranden.

Är du intresserad av att ta del av Reseberättelsen, hör av dig till Elsie Hellström, Strömstads kommun. Reseberättelsen är ett ganska omfattande dokument och lämpar sig därför inte som bilaga.

Programmet för studieresan finner du i bilaga 4.

18. Slutsatser från studieresan

Lars Larsson (Umeå Universitet) fick i uppdrag av projektledningen att utöver medverkan på studieresan skriva en rapport utifrån att ha använt oss av CCAL-metoden. Lars drar följande slutsatser i sin rapport (hela rapporten finns i bilaga 5):

”Deltagarna konstaterar att det finns stora likheter mellan Fife och norra Bohuslän, men att skillnader i planeringssystem, skattesystem o.s.v. påverkar möjligheterna att ta med lärdomar. Två av de fyra kommunerna lämnade in funderingar kring de viktigaste insikterna från studieresan. Relaterat till de tre teman som genomsyrade besöket är tankarna följande:

Involvera intressegrupper i samhällsutvecklingen

- Involvering av människor i frågor som påverkar samhällsutvecklingen exempelvis genom gemensamt arbete i norra Bohuslän där vi testar bland annat simulering med stöd av 3D
- Initiativ kan komma från kommunen och/eller lokala behov från samhällsföreningar eller liknande, tillkännage syfte. Samverkan med ”stakeholders”
- Klargör kommunens roll och förhållningssätt till samhällsföreningarna samt frågor som kommunen vill samarbeta kring.
- Charette, bra arbetsmodell för förankringsarbete (om än dyr och tidskrävande)
- Visualisering/simulering användbart i många sammanhang (planarbeten m.m.)

Delårsboende

- Inkludera delårsboende i ordinarie planeringsprocesser etc. (inga separata processer)
- Delårsboende – vad kan vi lära från studieresan – tror att vi kommit längre hos oss.

Den demografiska utmaningen

- Planering för framtida ”+65”

Flest och mest konkreta insikter har skapats kring frågan om hur samhällsföreningar och andra kan involveras på bättre sätt i planerings- och utvecklingsprocesser. Såväl övergripande planering som konkreta metoder presenterades och diskuterades. Vad gäller delårsboende så visade sig Fife-regionen ha bra data som beskriver hur många ”second homes” är men väldigt lite eller inga data som beskriver användningen av husen och hur de delårsboende ser på frågan om samhällsservice. Norra Bohuslän har i det avseendet en större kunskap. Den demografiska utvecklingen är bekymmersam i norra Bohuslän, det är den också i Fife men där växer befolkningen om än i lägre takt än näraliggande regioner.

Den viktigaste insikten från studieresan tycks höra samman med planering. Temat i de flesta presentationerna och diskussionerna handlade om att väcka intresse, informera, involvera och interagera, det vill säga få in ett bredare spektrum av kunskap och synpunkter i tidiga faser av planeringen och att involvera fler aktörer i genomförandet. Det handlade också om att samverka mellan olika typer av offentliga aktörer. I det avseendet är förutsättningarna goda i norra Bohuslän. Kommunerna delar erfarenheten av att vara kust- och landsbygdskommuner med de strukturella förutsättningar det för med sig, av att ha en stor andel delårsboende och många sommarturister och står inför uppgifter – särskilt upprättandet av en marin översiktsplanering – som vinner på samverkan mellan kommunerna. Vatten- och kustfrågor följer inga kommungränser. Det är också ett pionjärbete där det rimligtvis krävs en planeringsprocess där myndigheter, regionaktörer, kommuner, organisationer, boende och verksamheter bidrar med sina specifika kunskaper och där kommunerna med planansvaret kan söka nya former för att identifiera och genomföra åtgärder.

I det konkreta arbetet finns rimligtvis insikter att ta med från studieresan. Men fortsatt utbyte är också möjligt och kanske till och med önskvärt. Flera av de som föreläste eller bidrog med kunskap från skotska förhållanden uttryckte tydligt en öppenhet för samarbete”.

Hela rapporten återfinns i bilaga 5.

19. Kommunikationsplanen är färdig!

I början av september var kommunikationsplanen formulerad. Den baseras delvis på de samtal som under våren genomfördes med kommunchefer, kommunalråd och ordförande i fyra samhällsföreningar. I korthet lyfter Jenny Mårtensson fram förslag på möjliga kommunikationsstrategier. Läs ”5. Dialog med samhällsföreningar” för att läsa om bakgrunden till varför det i projektet anses av värde att ha en god dialog med samhällsföreningarna. Kommunikationsplanen finns i bilaga 3.

20. Analys och framtagande av beslutsunderlag

Kapiteln *Beslutsunderlag* och *Sammanfattande slutord* är att förstå som en övergripande analys av samtliga erfarenheter och kunskaper som har kommit med det här – föregående och parallella projekt och undersökningar med fokus på gruppen delårsboende (2009-2013). Givetvis är inte analys och slutsatser heltäckande, för det

skulle forskning (mer tid för analys) vara ett ofrånkomligt måste. Den här rapporten är dock ett försök till att samla och summera de viktigaste lärdomarna.

21. Konferenser, spridande av resultat, information och slutrapporten

Konferenser har genomförts i projektet. Dels genom att Lars Larsson presenterade intervjustudien vid tre olika tillfällen i Sotenäs och Munkedals kommun 11-12 december 2012 (se aktivitet 8), dels genom att projektledningen deltog i service- och lärkonferensen i Floda och Nääs, 3-4 oktober 2012. Därtill var det en två dagars konferens som genomfördes under studieresan, i Fife, Skottland 12-14/8, 2013. Kunskap ska efter projektet fortsätta spridas med strävan att synliggöra gruppen delårsboende.

22. Kontinuerlig avstämning/uppföljning

Kontinuerligt har projektet stämts av/följts upp av den interna styrgruppen i Tillväxt norra Bohuslän.

4. Resultat och analys

Det här kapitlet är att förstå som en summerad översikt av föregående kapitel samt en analys av vad projektaktiviteterna konkret har resulterat i. Här lyfts det även fram vad som har varit mer eller mindre framgångsrikt i projektet.

4.1 Framgångsrika resultat i projektet

- Analys av statistik och kunskapsspridning via mejl, telefonsamtal, hemsidan (www.tillvaxtbohuslan.se), möten och konferenser. Besöksstatistiken på hemsidan och mejl/telefonsamtal till projektledningen vittnar om god spridning av projektkunskaperna till andra kommuner, m.m.
- Planering och genomförande av intervjustudien, genom vilken kommunerna ökat den generella kunskapen (i våra nordbohuslänska kustkommuner) om: 1) Delårsboendes servicebehov, intressen och framtidsplaner. 2) Vilken betydelse gruppen delårsboende har för lokala företagare. 3) Vilka faktorer som har motiverat f.d. delårsboende att bli helårsboende. 4) Hur statliga och regionala serviceproducenter påverkas av de delårsboendes närvaro.
- Arbetsgruppsmöten med näringslivsutvecklare, informatörer och turistutvecklare. Det har bidragit till att lägga grund för såväl frågebatteriet i intervjustudien som diskussion om lämpliga strategier för serviceutveckling, såsom informations- och kommunikationsstrategier.
- Samhällsföreningarna har varit av stort värde att knyta an i projekt Tillväxtgrupp Delårsboende, då de har en nära dialog med de delårsboende (i några styrelser har dem rösträtt). Medlemmar och ordförande i de olika samhällsföreningarna har kommit med värdefull input i möten, på studieresan samt vid diskussion av frågor under projektets gång. Samarbetet mellan kommun och samhällsföreningar har i projektet varit bra, och det finns ett ömsesidigt intresse att in ta en strategisk plan för kommunikationen framöver (se kommunikationsplanen, bilaga 3).
- Anställning av en kommunikatör (april 2013), med uppdraget att bl.a. skriva en kommunikationsplan samt utveckla dialogen mellan kommunerna och samhällsföreningarna. Möten genomfördes under våren 2013 i respektive kommun med kommunalråd, kommunchef och ordförande för 4 samhällsföreningar för att bl.a. söka svar om 1) hur man önskar att relationen/kommunikationen utvecklas mellan kommun och samhällsförening och 2) hur man önskar att relationen till/kommunikationen med gruppen delårsboende utvecklas. 3) få en bild av behovet av kommersiell och offentlig service. Det, tillsammans med intervjustudien och tidigare enkätundersökningar, lade grund för en kommunikationsplan (den blev klar i september).
- Kommunikationsplanen. I den lyfts förslag fram på åtgärder för strategisk information/kommunikation mellan kommun och samhällsförening. Det är att förstå som ett första konkret steg i att förbättra/utveckla informationen till och kommunikationen med de delårsboende (samhällsföreningarna kan fungera som en brygga mellan kommun och helårs- och delårsboende).
- Delårsboendeträff på Resö. Lyhört och lyckat samarbete med Resö-Galtö samhällsförening och kommunledningen.
- Studieresa till Skottland. Det var en bred representativitet från kommunerna där kommunchef, kommunalråd, oppositionsråd och representanter från 3

samhällsföreningar deltog. Syftet med studieresan var framför allt att söka svar om 1) hur intressegrupper (såsom samhällsföreningar och delårsboende) strategiskt kan involveras i samhällsutvecklingen, 2) jämföra och analysera den delårsboende situationen, 3) diskutera problem och möjligheter med den demografiska utmaningen. Med studieresan kom nya idéer, framför allt vad gäller medborgardialog. Mer konkreta idéer härom har börjat diskuteras, såsom att börja använda sig av tredimensionella visualiseringsverktyg för att öka interaktionen och förståelsen för exempelvis pågående byggplaner. Som en direkt följd av studieresan har några kommuner sökt projekt pengar för att satsa på interaktiva 3-dimensionella modeller för att involvera medborgare mer i planer och projekt. Bland annat har Skaftö Ö-råd, via Tillväxt norra Bohuslän, sökt pengar hos Jordbruksverket (september, 2013). Skaftö Ö-råd kan komma att bli norra Bohuslänns första ”case” att prova denna modell. M.a.o. kom idéer med studieresan, och verktyg att använda för att involvera medborgare (såsom delårsboende och samhällsföreningar) i samhällsutvecklingen. Studieresan har satt igång en diskussion.

- 6 rapporter har totalt producerats genom projektet, varav 2 är författade av forskare på Umeå Universitet: 1) Slutrapport intervjustudien (Umeå Univ.), 2) Kommunikationsplanen, 3) Förberedelserapport studieresan (enligt CCAL-metoden: ”Pre-visit phase”), 4) Slutrapport Studieresan (enligt CCAL-metoden, ”post visit phase”, Umeå Univ.), 5) Reseberättelse Studieresan samt 6) Slutrapport Projektet. Därmed sagt finns det en hel del inhämtad kunskap i kommunerna om delårsboende, medborgardialog och demografi/befolkningsutveckling. Det är nu det gäller att se till att rapporterna inte bara blir en hyllvärmare.
- Vi har kontinuerligt haft uppföljningsmöten med styrgruppen i Tillväxt norra Bohuslän. Inte minst har projektkunskaper externt spridits via konferenser. Dels genom att Lars Larsson presenterade intervjustudien vid tre olika tillfällen i Sotenäs och Munkedals kommun 11-12 december 2012, dels genom att projektledningen deltog i service- och lärkonferensen i Floda och Nääs, 3-4 oktober 2012. Därtill var det en två dagars konferens som genomfördes under studieresan, i Fife, Skottland 12-14/8, 2013.

4.2 Mindre framgångsrika delar i projektet

- De möten som har arrangerats med målgruppen delårsboende i åtanke, såsom mötet på Resö 3 juli 2013, har lockat få deltagare. Delårsboendeträffar - en i respektive kommun - var i projektet dock tänkt att planeras i ett försök att bli bättre på att inkludera delårsboende i dialog med kommunal ledning och tjänstemän under trevliga och välkomnande former. Delårsboendeträffen på Resö i Tanums kommun var en slags test. Slutsatsen som kunde dras därifrån var att kommunerna sannolikt gör bäst i att planera träffar med delårsboende i redan etablerade sammanhang - där det finns ett koncept som man vet fungerar. Det är nog inte minst av vikt att tänka på om det ska vara något som lever över tid för att inge förtroende och säkra att inte satsningar dör ut med ett projekt. Exempel på etablerade sammanhang kan exempelvis vara ’Sommarträffen’ i Tanum och ’Oktobermässan’ i Sotenäs kommun. Denna slutsats drogs egentligen redan i föregående projekt *Delårsboende – en resurs för hållbar utveckling*, nämligen att det inte kom så många personer till de tillfälligt planerade bomässorna. Kanske är det nu nog med ”punktinsatser” vad gäller försök till träffar med delårsboende, och att istället helt gå in för

strategiska satsningar. Förmodligen borde även träffen (3/7, 2013) ha varit förlagt till en annan tidpunkt, och kanske även en helgdag. Det här var en onsdag mellan 15.00 och 17.00. Nu anpassades programmet utifrån när kommunledningen kunde medverka, men för att nå framgång – i synnerhet när det kommer till en befolkningsgrupp som framför allt är här på sin fritid – bör planering av en träff med liknande syfte utgå från frågorna: ”Vilka är vår målgrupp”, ”När når vi dem”, ”Var”.

Sotenäs kommun har sedan 2012 bjudit in delårsboende till Oktobermässan - och är ett bra exempel på försök till att förankra dialogen lokalt. Inbjudan har skickats ut per post till de hushåll som fakturerats för vatten och avlopp – med en fakturaadress på annan ort (RAMBOs register).

- Kanske skulle vi ha haft ett snävare syfte och färre frågeställningar i intervjustudien. Eventuellt hade det underlättat i projektets fas två, vid framtagande av konkret serviceutveckling. Larsson och Robertsson konstaterar i rapporten: ”Givet det stora intervjumaterialet har analysresurserna varit mycket begränsade”.⁴¹
- Vi har nu mycket generell kunskap och erfarenhet om gruppen delårsboende i norra Bohuslän, fortfarande kvarstår mer lokal och specifik kunskap om delårsboendes intressen och servicebehov i olika lokala kontexterna. (Här kan samhällsföreningarna komma att spela en nyckelroll framgenom).
- Intervjustudien är inte att förstå som strikt representativ för gruppen delårsboende.⁴² Kanske skulle informanterna ha sökts upp på annat vis? Robertsson och Larsson skriver ”Urvalsförfarandet har sannolikt medfört en bias, en snedvridning, till förmån för människor som redan känner sig delaktiga och engagerade i sina ’delårskommun’”⁴³. Å andra sidan skriver de att det här är personer som är potentiellt intresserade av att ta en aktivare del i samhällslivet, vilket är den grupp kommunerna bättre vill söka fördjupad kunskap om och nå ut till. Det här kan dock vara en miss i urvalet, beroende på hur man ser det och hur resultatet tolkas. Eventuellt skulle mer tid och ekonomi ha lagts på att uppnå en mer representativ sammansättning.

4.3 Resultat som inte har uppnåtts inom projektperioden

- Projektet har, så vitt projektledningen känner till, inte *direkt* bidragit till att inspirera till nya företag/tjänster. Däremot är förhoppningen att det ska ha lett till/det ska leda till att uppnå det målet på sikt genom att delårsboende synliggörs för aktörer på lokal, regional och nationell nivå: att de är många, spenderar mycket tid i kommunerna samt att många delårsboende vill handla lokalt. Dessutom, om kommunerna och regionen jobbar på att utveckla den offentliga servicen utifrån delårsboendes behov/önskemål, såsom genom att satsa på information och föra dialog med delårsboende, kan det i sin tur inverka på att vistelsefrekvensen ökar ytterligare, vilket vore mycket gynnsamt för presumtiva/befintliga företagare. Det här målet är dock svårt att mäta på kort sikt, såsom inom tidsramen för det här projektet.
- Det har inte satsats på någon form av multiservicemodell/samordnat utbud av kommersiell och offentlig service (såsom att ha utvecklat en informationspunkt i anslutning till någon lanthandel). Det förklaras av att det inte var det behov som framkom vid tolkning av resultaten i intervjustudien.

⁴¹ Larsson och Robertsson (2012), s.15

⁴² Ibid. S.13, 15

⁴³ Ibid. S.15

Istället har det satsat på att börja förbättra information till och kommunikation med de delårsboende, bl.a. via samhällsföreningarna, som ett första steg i serviceutvecklingen. Vi hade kunnat gå vidare i dialog med kommersiella aktörer, såsom lanthandlare, men projektledningen bedömde att de övriga rösterna (delårsboende och nyinflyttade) inte indikerade att multiservicelösning var efterfrågat (ej heller i enkätundersökningen 2010) - och därmed lämnades den målgruppen. Men, det här är ett spår att utforska vidare.

- Kostnaderna för att göra en fullständig och systematisk kartläggning av tillgängligheten till offentlig- och kommersiell service i våra 4 kommuner rymdes inte inom ramen av projektets budget. Däremot har vi med intervju- och enkätstudierna som underlag, och utifrån samtal med kommunala tjänstemän och samhällsföreningar fått en god uppfattning om var bristerna finns och vilka åtgärder som borde göras för att öka tillgängligheten till service, i synnerhet vad gäller den offentliga servicen.

4.4 Förväntade resultat och effekter efter projektets avslut

- Att beslut fattas i respektive kommun med kommunikationsplanen som grund. Genom att etablera en strategisk kommunikationskanal med samhällsföreningar, skulle kommunerna i större utsträckning jämfört med idag kunna nå ut till och kommunicera med helårs- och delårsboende. Inte minst, genom att knyta an samhällsföreningarna genom ett mer metodiskt arbete kanske kommunerna även kan fånga upp det engagemang/de kunskaper som en del delårsboende (och helårsboende) vill dela med sig av - men som anger att en förutsättning för det är att kommunerna tar första steget och bjuder in till dialog. Larsson och Robertsson skriver: *"Ifall deras erfarenheter efterfrågades tydligare, skulle intresset att engagera sig öka"*.⁴⁴ En utökad kommunikation med samhällsföreningarna kan få stora positiva effekter vad gäller ökad transparens och förbättrad kommunikation med såväl helårs- som delårsboende. Samhällsföreningarna kan rent av fungera som en brygga mellan kommunerna och kommunmedlemmarna - i synnerhet med tanke på att många delårsboende är engagerade i föreningslivet och framför allt intresserade av sitt närområde, och inte så mycket av kommunen i stort (än mindre norra Bohuslän).
- Det var en positiv respons som inkom från delårsboende som deltog i intervjustudien. Det skapar ett bra utgångsläge för fortsatt dialog. Detta projekt, tillsammans med föregående satsningar i projekt *Delårsboende – en resurs för hållbar utveckling*, skapar dock förväntningar och förpliktigar oss (kommunerna) att tänka några varv till: hur går vi vidare?

4.5 Förslag på åtgärder/uppföljning

- Att även fortsättningsvis sprida och inhämta nya kunskaper
- Att årligen uppdatera och analysera statistik för delårsboende via RAMBO samt renhållningsansvarige i Strömstads kommun. Den data som kommer från RAMBO och Strömstad gångras med tre (2,9 personer vistas i genomsnitt i delårsbostaden, enligt enkätundersökning 2010). November föreslås som lämplig månad att uppdatera statistiken (statistiken 2012 inhämtades då).

⁴⁴ Larsson och Robertsson (2012), s. 29

- Av de 37 företagare som intervjuades hade i stort sett alla en året-runt-verksamhet. Det kan vara en brist i studien då de företag som endast har öppet säsongvis har ett annat perspektiv att bidra med. Vad vore förutsättningarna för att ha igång verksamheten året runt? Flera delårsboende i intervjustudien lyfter fram att de önskar handla lokalt men tycker att flera lokala näringsidkare stänger sina verksamheter för snabbt efter högsäsong, såsom restauranger och caféer. Det vore intressant om vi i kommunerna gick vidare för att söka svar härom. Hur ser det ut mer specifikt i Sotenäs, Strömstad?
- Kommunera våra (kommunernas) framtidsvisioner. Flera delårsboende anger att de saknar inblick i visioner/mål. Det är egentligen ett lätt åtgärdat problem, genom att oftare och på fler arenor kommunicera dem.
- Tillgängliggöra information om de frågor som är av särskilt intresse, såsom pågående byggplaner, information om båtplatser m.m. Konkret förslag på hur pågående byggplaner kan tillgängliggöras finns i föregående kapitel: ”14. Kartillustration/app för byggplaner”. Samtliga personer som har återkopplat kring den här frågan, på kommunernas Plan- och Bygg, har lyft fram att idén/principen är bra, men att lösningarna på hur kartan ska gestaltas ser olika ut, likaså tankar om vilken effekt en sådan karta kan komma att ha skiljer sig. I en av våra kommuner är det uttalat att den interna kartan ska göras extern och lättillgänglig, förhoppningsvis redan under 2014. En extern karta finns redan på Lysekils kommuns hemsida - eventuellt kommer den att tillgängliggöras ytterligare.
- För att möjligt kunna se hur utvecklingen av tillgängligheten till den offentliga och kommersiella servicen ser ut över tid, är en systematisk kartläggning av service en förutsättning. Västra Götalandsregionen tar nu genom ”Det regionala serviceprogrammet” fram ett analys- och utvärderingsverktyg för att kommunerna själva ska kunna kartlägga tillgängligheten till kommersiell- och offentlig service. Verktöget ska vara framhämtat 2014. Genom en sammanvägning av enkäterna och intervjuerna har vi fått en bra övergripande insikt om hur delårsboende ser på offentlig och kommersiell service, såsom sjukvård, bredband, kollektivtrafik och lokalt näringsliv etcetera. Men, för att kunna mäta/se serviceutvecklingen över tid behöver sannolikt även en mer systematisk kartläggning göras. Det vore därför av värde att jobba vida vidare med VGR:s analysverktyg när det är framtaget.

5. Beslutsunderlag

5.1. Beslutsunderlag: vad behöver åtgärdas?

5.1.1 Den offentliga och kommersiella servicen

I detta kapitel lyfts såväl kommunala som regionala, statliga och kommersiella angelägenheter fram. Genom projektet har det påbörjats en satsning i kommunerna på information och kommunikation (se föregående kapitel). Vilka fler åtgärder är önskvärda att vidta, enligt tolkning av enkät- och intervjuresultaten? Det är några teman som sticker ut lite extra, och det är dem som kommer att redogöras i detta kapitel. Bland annat handlar det om cykelbanor, sjukvård, kollektivtrafik, IT-infrastruktur, mobiltelefoni och att fler näringsidkare har öppet under längre tid på året.

5.1.2 Synliggöra kritik

Det här kapitlet syftar till att synliggöra de tendenser av kritik som framkommer i intervjustudien (2012) samt föregående enkätundersökning (2010). Handlingsplanen tar även sitt avstamp från analys av öppna svar i en enkätundersökning⁴⁵ som genomfördes i Sotenäs kommun 2012. Enkäten i Sotenäs kommun sändes till ca 3300 delårsboende hushåll i Sotenäs kommun, varav cirka 1400 svar kom in (42% svarsfrekvens). En fråga som bland annat ställdes var vad som var avgörande faktorer för att man skulle spendera mer tid i Sotenäs kommun. Det är framför allt den frågan, som 900 delårsboende besvarade (av 1369), som även delvis utgör underlag för det här kapitlet. Svaren bedöms vara av generellt intresse även för Lysekils, Strömstads och Tanums kommun – då det där råder en liknande demografisk, geografisk, social, ekonomisk och kulturell kontext. Inte minst bedöms underlaget relevant då Larsson och Robertsson konstaterar att de delårsboende ”*Är en ganska homogen grupp, oavsett kommun*”.⁴⁶ Även vilar detta kapitel på samtal med samhällsföreningar som har en god inblick i vad gruppen delårsboende efterfrågar (Bohus-Malmön, Resö, Rossö och Skaftö, 2012- 2013).

5.1.3 Offentliga serviceproducenter efterfrågar information!

Några av de serviceproducenter som har intervjuats betonar att de önskar mer information om de delårsboendes behov och intressen. Larsson och Robertsson (2012) skriver att ”*Polisen är intresserad av att veta mer om gruppen delårsboende, dels för att kunna anpassa verksamheten, dels och kanske viktigast för att argumentera för ökad resurstilldelning internt. [...]. Eftersom många av de delårsboende och besökande inte är skrivna i kustkommunerna medför det ett resursmässigt underskott för polisen. De syns inte i statistiken.*”⁴⁷

⁴⁵ Frågeställning: ”Vad skulle kunna få dig att öka antalet dagar i Sotenäs kommun årligen? a) Mellan 1 maj- 30 september, b) Mellan 1 oktober- 30 april” (ingår enkätundersökningen som riktade sig till delårsboende i Sotenäs kommun 2012, Förstudie Företagsarena Sotenäs). Cirka 900 respondenter besvarade denna fråga.

⁴⁶ Larsson och Robertsson (2012), s.52

⁴⁷ Ibid., s. 48

5.2 Kommunal, regional, statlig och kommersiell angelägenheter

5.2.1 Cykelbanor/infrastruktur

Det är Trafikverket som ansvarar för planering av det statliga vägnätet, och där ingår infrastruktur för cykel. I intervjustudien framkommer det tydligt att de delårsboende generellt sett anser att infrastrukturen behöver utvecklas – i första hand ett bättre utbyggt nätverk av gång- och cykelvägar. Flera delårsboende ser väldigt besvärat på situationen. En säger: *”Det är nästan så att man går och väntar på att det ska ske en olycka på vägarna, om man är ute på cykel”*⁴⁸. En annan: *”Skriv detta med stora bokstäver, att VI VILL HA CYKELVÄG!”*⁴⁹. De delårsboende som har intervjuats, även flera av de nyinflyttade före detta delårsboende, anser att fler cykelbanor skulle öka attraktiviteten och tryggheten i våra nordbohuslänska kommuner - inte minst bidra till en rikare fritid vardag. I föregående enkätundersökning (Müller 2010) framkommer det likaså i de öppna svaren att cykelvägar är en viktig fråga för flera delårsboende. En skriver: *”Cykelväg!! Om kommunerna i Lysekil och Sotenäs förstod hur viktigt det skulle vara för turistnäringen hade de byggts för länge sen. De anar inte vilken skattkista de sitter på. [...] Det finns massor med bidrag att söka för att få till cykelvägar, jag erbjuder mig gärna som frivillig för att hjälpa till”*.⁵⁰

5.2.2 IT-infrastruktur, mobiltelefoni

I såväl enkätundersökningen 2012 (Sotenäs) som i intervjustudien framkommer det att IT- infrastruktur och mobiltelefoni är en viktig fråga för många delårsboende - och avgör rent av i flera fall hur mycket tid som kan spenderas i fritidshuset. Flera delårsboende uttrycker tydligt att de önskar högre standard. Larsson och Robertsson drar slutsatsen att *”IT-infrastrukturen är en viktig del för vidare utveckling i kommunerna, särskilt för näringslivet. Den bristande IT-infrastrukturen försvårar för många att vistas i fritidshuset”*⁵¹. Slutsatsen bekräftas i *Förstudie FöretagsArena Sotenäs* (2012). En god IT- infrastruktur anges vara den tredje mest avgörande faktorn för att möjligt kunna bedriva företag i kommunen, om så bara på distans/delårsvis.⁵² Angående mobiltelefonin säger en delårsboende: *”I mitt fall blir det väldigt tydligt som har möjligheten att jobba på distans. [...] Så länge jag inte flyttar på mig någonstans då är det okej. Börjar jag flytta på mig, om jag bara ska sticka iväg på ett kort ärende, att då bara ta ett telefonsamtal, så går inte det utan då får jag stanna kvar för att ta samtalet”*. Hen menar att det är en förutsättning att IT- infrastruktur och mobiltelefoni förbättras om det ska vara möjligt att driva tjänsteföretag här, han betonar att det inte är okej att telefonmöten bryts då och då.⁵³

Men alla har långt ifrån behov av snabbare internet och förbättrad mobiltelefoni, en pensionerad delårsboende säger *”Jag är pensionär så jag behöver inte jäkta, jag hinner betala räkningarna ändå”*.⁵⁴

5.2.3 Sjukvård

Några serviceproducenter har intervjuats. En informant anger att det märks av ett ökat tryck på vårdcentralen under högsäsong, när de delårsboende är på plats. *”Många*

⁴⁸ Larsson & Robertsson (2012), s. 25

⁴⁹ Ibid

⁵⁰ Müller (2010), Bilaga 2 *”Tjänster och aktivitetsmöjligheter som saknas i kommunen”*, s. 70

⁵¹ Larsson och Robertsson (2012), s.25

⁵² Johansson Martina (2012), s. 11

⁵³ Larsson och Robertsson (2012), s.25

⁵⁴ Ibid.

upptäcker på semestern att de mår dåligt, för man har inte tid att vara sjuk i vardagen. Det är till exempel göteborgare och stockholmarna som märker först när de kommit hit och allting lugnat ner sig att de inte mår så bra. Det är främst fysiska besvär, men även psykiska”⁵⁵. Hen tillägger, de året-runt boende är medvetna om situationen och håller sig undan. De återkommer efter sommaren för mer planerade besök till efter sommaren, och i och med det anges verksamheten trots allt fungera bra.

Informanten för NU-sjukvården medger att verksamheten volymmässigt skulle kunna öka men att det finns begränsade möjligheter till det eftersom sjukvårdspersonalen har semester. Även lyfts det fram att inga särskilda förändringar görs vad gäller resurstilldelningen. Det förklaras av att den baseras på befolkningssammansättningen och inte på hur många som vistas i området. Hen tillägger att det kanske hade varit en god idé att studera om det finns modeller för att omfördela resurser från de sjukhus i Västra Götalandsregionen (såsom Borås och Skövde) som istället har minskad tillströmning under sommaren.⁵⁶

Några nyinflyttade, f.d. delårsboende, betonar att de känner viss oro när det kommer till sjukvården. En tydlig nackdel som lyfts fram är tiden det tar att komma till sjukhus. Ett par lyfter fram att det var det som var frågetecknet innan beslutet fattades att bli helårsboende. De uppger att de inte känner sig helt trygga med sjukvården, även om de har accepterat att det är som det är då de har valt att bli helårsboende. En annan nyinflyttad (ö-bo) säger *”Ibland tänker jag och jag har sagt ’Undrar om dom vet att vi bor här?’ Glöm inte bort oss här ute när det gäller saker som händer i kommunen. Att allt ska fungera och sjuktransporter och sjöräddningen och alltihopa. Glöm inte bort oss, vi finns faktiskt också här ute”*.⁵⁷ Den nyinflyttade anger på samma gång att tack vare att Sjøräddningen finns så känns det tryggt om det skulle ske något olycksfall.

En representant för Ambulansen säger att det inte är möjligt att nå ut inom tio minuter efter larm, även om det är målsättningen. Det är inte möjligt i den landsbygdsmiljö som norra Bohuslän utgör då avstånden är långa och vägarna ofta smala, krokiga och olämpliga för höga hastigheter. Larsson och Robertsson konstaterar (2012): *”Med en ökad mängd turister i området och därmed fler uppdrag innebär det att ambulansen sällan är på stationen sommartid och att personalen arbetar långa och slitsamma pass. Säkerheten för dem själva och för patienterna äventyras”*.⁵⁸ I sammanhanget ska det tilläggas att vid riktigt hög belastning kan ambulanser från närliggande upptagningsområden kallas in.

Har delårs- och helårsboende en anledning att vara oroliga? Hur väl fungerar den akuta vården på plats? Trygghet är en viktig trivsselfaktor. I intervjustudien säger en delårsboende : *”Där är ju en liten, liten rädsla för om man skulle bli sjuk här, då är man, kan man bli pantad”*.⁵⁹

Talespersonen för Ambulansens verksamhet lyfter fram att hen upplever att gruppen delårsboende tillbringar alltmer tid i sina boenden och blir allt äldre. Larsson och

⁵⁵ Larsson och Robertsson (2012). s. 49

⁵⁶ Ibid. s.49-50

⁵⁷ Referat, intervjustudien 2012

⁵⁸ Larsson och Robertsson (2012), s.48

⁵⁹ Ibid. s.26

Robertsson tillägger ”I den mån de delårsboende blir fler ökar sannolikt andelen sjuka äldre människor”.

5.2.4 Kollektivtrafik

Flera delårsboende har åsikter om kollektivtrafiken, i synnerhet att den var bättre tidigare. En delårsboende säger: ”Förut använde jag gärna kollektivtrafiken, speciellt när barnen var små för det var enklare att åka kollektivt med barnen än köra bil. Det tog två timmar och gick jättebra. Nu går det inte längre för det är så fruktansvärt många byten och de håller på att ändra turerna hela tiden. Och nu har man tappat intresset för kollektivtrafiken och tar bilen”.⁶⁰ En annan delårsboende skriver i föregående enkätundersökning (2010) att en försämrad kollektivtrafik har lett till att mindre tid spenderas i fritidshuset. Hen önskar att ”[...] någon av Västtrafiks bussturer även kunde stanna vid de lokala hållplatser som finns uppsatta längs E6. För två år sedan kunde jag på helgerna gå av och på buss vid närmaste busshållplats. Det kan jag inte längre, vilket innebär att jag inte kan använda mitt fritidshus lika mycket som tidigare”.⁶¹ Larsson och Robertsson konstaterar att: ”Överlag bedöms kollektivtrafiken vara dålig. De delårsboende anser att turtätheten är alldeles för låg för att vara av intresse”.⁶² Att man är beroende av bilen skriver så gott som samtliga informanter under på.

Några informanter lyfter fram att Västtrafiks tidtabell (i tryckt format) är svårtillgänglig, och svår att förstå. En delårsboende säger att det gör att hen inte använder kollektivtrafiken (kommentar: det visar sig att bussar går ganska ofta mellan punkt a och b där den delårsboende hade önskat åka). På Rossö samhällsförening i Strömstads kommun har man tagit denna kritik på allvar, och har sedan några år gjort en förenklad tidtabell som de lämnar ut till de som önskar. Informanten från Västtrafik lyfter fram att det finns en osäkerhet om hur de säljer in sina produkter. ”Är våra produkter kända hos de delårsboende som de är hos de fastboende? [...] Vi måste tänka på vår kommunikation”.⁶³

5.2.5 Polis

Generellt en väldigt positiv inställning till Polisen från såväl delårsboende som nyinflyttade (f.d. delårsboende). Polisen märks av under högsäsong, att de är ute och patrullerar eller åker runt med bil. Informanten som representerar polisen i studien bekräftar denna bild då de för över extra resurser till våra nordbohuslänska kommuner under högsäsongen, då 70-80% av vissa brottstyper sker under juli månad. Däremot upplever några delårsboende och nyinflyttade att det är för få poliser när hösten infinner sig. Några anger att det finns en viss otrygghet. En delårsboende säger: ”[...] när folk börjar flytta härifrån i mitten på augusti och det bara är jag ensam på vår grusväg och så har jag mitt barn och det är becksvalt och man vet att ligorna börjar sno båtmotorer, känns det lite otryggt. Man blir lite nojig faktiskt”.⁶⁴

Några informanter lyfter även fram viss kritik vad gäller att Polisen inte tar fortkörningar på allvar under högsäsong, i såväl samhällena som på landsvägarna. Några anger att de önskar att polisen ågnade sig mer åt fartkontroller.

⁶⁰ Larsson & Robertsson (2012), s.26

⁶¹ Müller (2012), s.57

⁶² Larsson & Robertsson (2012), s.26

⁶³ Ibid. S.50-51

⁶⁴ Ibid. s.27

5.2.6 Lokala näringsidkare

En majoritet av de delårsboende i intervjustudien säger att de försöker handla lokalt såsom dagligvaror och byggvaror. Flera delårsboende - liksom de nyinflyttade - anger ett de hade önskat ett mer levande samhälle året om med öppna affärer, restauranger m.m. – dvs. att färre stänger efter högsäsong. En delårsboende menar att de lokala näringsidkarna själva måste våga satsa för att förlänga säsongen. *”Många näringsidkare hjälper ju själva till att förkorta säsongen, för de är ju livrädda att ha öppet en dag – imorgon är det nog inte så många som kommer så att det är nog bättre att vi stänger för annars kostar det ju pengar. [...]”*⁶⁵. Hen menar att invånarna tillsammans med turister och näringsliv behöver våga ta tag i det här. *”Ta Gästis i Hunnebo till exempel, öppet alla dagar hela året: de är ju hjältar! [...] Varje krona som hamnar här gör ju att man kan ha öppet lite längre då, ett bättre utbud för de bofasta och även de delårsboende”*.

Delårsboende är generellt nöjda med den service och de tjänster som hantverkare erbjuder, men säger samtidigt att det ibland är svårt att få tag i dem då de ofta är upptagna.⁶⁶

5.3 Kommunala angelägenheter

Det här avsnittet adresseras särskilt kommunala politiker och tjänstemän, som utöver föregående avsnitt (5.2) utgör grund för diskussion och beslut.

5.3.1 Båtplats

En majoritet av de delårsboende är båtägare, omkring 60-70 procent. Cirka 80 procent av dessa båtägare uppskattas ha tillgång till egen båtplats, resterande båtägare tycks ha tillgång till båtplatser i gästhamnar.⁶⁷ I ett möte med samhällsföreningarna⁶⁸ (september, 2012) lyftes det fram att en fungerande - och ej för lång - båtplatskö är en avgörande faktor för många delårsboende och helårsboende om de ska trivas på orten.

En före detta delårsboende, som nyligen har blivit helårsboende, säger att hen har fått stå i båtplatskö i drygt 20 år. *”Jag tror jag har stått i kö till båtplats i 23 år eller nåt. Jag har fortfarande inte fått nån båtplats genom kommunen. Och får man det får man fixa det genom bekanta eller på annat sätt.”* Den intervjuade bedömer att: *”Kommunerna tappar otroligt mycket intresserade folk av att flytta dit, när det inte går att få nån båtplats. Och det är lite konstigt för hela kommunen består ju av kust. Det borde inte vara så fruktansvärt svårt att bygga bryggor”*.⁶⁹

5.3.2 Vinterbonad/utbyggnad/bygglov

Som svar på frågan om vad som skulle kunna öka vistelsetiden oktober till maj i Sotenäs enkätundersökning (2012), är det en del delårsboende som lyfter möjligheten att vinterbonad (såsom tilläggsisolering, fixa med vatten och avlopp), bygga om/ut sitt fritidshus. Några delårsboende skriver att villkoren är: *”Tillstånd att få bygga ut huset”, ”En ombyggnation av huset då det ej är vinterbonat”, ”Vatten/avlopp ordnas*

⁶⁵ Larsson och Robertsson (2012), s. 21

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Müller (2010), s.16-17

⁶⁸ Representanter från Bohus-Malmön, Resö-Galtö, Rossö och Skaftö Ö-råd

⁶⁹ Larsson och Robertsson (2012), s.36

till Knutviksstugområde - vilket skulle möjliggöra året runt boende”.⁷⁰ Bygglov och delårsbostadens standard och begränsningar i detaljplaner har även flera delårsboende lyft som en viktig fråga i föregående enkätundersökning samt i intervjustudien⁷¹.

5.3.3 Prisbilden

De flesta nyinflyttade i intervjustudien lyfter fram att prisbilden på fastigheter och lokaler i kommunerna är överdrivet hög. En informant beskriver konsekvenserna som att helårsboende trängs undan från centralare delar av tätorterna.⁷² En nyinflyttad menar att det sannolikt motverkar inflyttning, rent allmänt: *”Hade man nu ett jobb i Lysekil och skulle vilja bo här så är det nästan inte möjligt heller, för priserna här är så fruktansvärda”*.⁷³ Ytterligare en röst hos de nyinflyttade är kritisk och lyfter fram att den höga kostnaden för affärslokaler har inneburit att hen inte har kunnat utveckla företaget, som önskat.⁷⁴

5.3.4 Övrigt

För att lyfta fram några fler av de aspekter som har fått kritik gäller det bl.a. VA-frågan, vägskötsel och kulturutbudet. För mer information härom, se Müllers rapport bilaga 2 och 3, s.49- 96.

⁷⁰ Från öppna svar i enkäterna, *Förstudie FöretagsArena Sotenäs* (2012)

⁷¹ Larsson och Robertsson (2012), s.53, Müller (2010) s. 75-96

⁷² Ibid. S.35

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Larsson och Robertsson (2012), s. 35

6. Sammanfattade slutord

6.1 Service, en förutsättning för attraktivitet för såväl delårs- som helårsboende

De delårsboende är en intressant målgrupp ur ett service- och näringslivsperspektiv och bör synliggöras i den regionala och lokala planeringen. Närvaron av delårsboende innebär möjligheter för kommunernas samhällsliv, vad gäller alltifrån direkt ekonomiska effekter på det lokala näringslivet till ett mer aktivt föreningsliv. Att uppfylla deras behov av service kan inspirera till att tillbringa än mer tid i norra Bohuslän och därmed bidra till en utvecklad service för helårsboende.

Det har f.ö. varit en viktig utgångspunkt i projekt Tillväxtgrupp Delårsboende att den service det satsas på ska vara till minst lika stor glädje för helårsboende.

6.2 Vikten av att synliggöra delårsboende

Idag räknas inte delårsboende med som underlag vid planering av resurser vid regionala och statliga satsningar, såsom när beslut ska fattas om till exempel infrastrukturutbyggnad eller vid resursfördelning inom sjukvården. Det här projektet har haft för avsikt att synliggöra gruppen delårsboende även för politiker och tjänstemän på regional och nationell nivå. Inte minst med tanke på att några av de serviceproducenter som ingår intervjustudien lyfter fram att det saknas kunskap om statistik och delårsboendes servicebehov.

6.3 Fokus på kommunikation och bemötande, och inte multiservicelösning

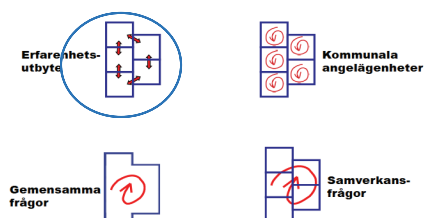
Något fysiskt informationscentrum eller annan multiservicelösning såsom ”Rossö-exemplet” framkom inte vara något som efterfrågades i intervjustudien eller föregående enkätundersökningar. Däremot efterfrågas mer tillgänglig information och professionellt bemötande rent allmänt. En kommunikatör anställdes i april 2013, för att bland annat formulera en kommunikationsplan. Den blev klar i september. I projektet har en process startat och ett utvecklingsarbete som ännu är i sin linda. Att arbeta fram en struktur och kultur för dialog med delårsboende (och helårsboende) tar tid. Arbetet med en utvecklad information till och kommunikation med samtliga kommunmedlemmar kräver ytterligare resurser - i form av planerad tid från befintliga tjänstemän alternativt anställning av någon som jobbar specifikt med frågan.

Det finns ett dubbelt värde i att nå ut med mer tillgänglig information om exempelvis kommunernas framtidsvisioner och pågående byggplaner. Förslag på ändringar i detaljplaner i våra attraktiva kustsamhällen är inte sällan kontroversiellt, och genom att satsa på att nå ut med tydligare information om pågående planer ökar sannolikt förtroendet för kommunerna. Förtroendet för kommunernas politiker och tjänstemän är bristfälligt hos flera informanter (2012), något som är av vikt att försöka vända. Genom studieresan till Skottland fick vi tips på verktyg om hur intressegrupper kan involveras till samhällsorienterat utvecklingsarbete, såsom genom tredimensionella och interaktiva visualiseringar av pågående planer under samrådsprocessen.

6.4 Frånga generellt till mer lokalt perspektiv i dialog med delårsboende

Det framkommer i intervjustudien att delårsboende framför allt är intresserade av det som händer i närområdet, det vill säga inte perspektivet norra Bohuslän, snarare Bohus-Malmön eller Resö. Att fortsätta samarbeta över kommungränserna om dialog med delårsboende - utifrån ett generellt perspektiv - är nog därför inte särskilt strategiskt. Införstådd med föregående studier och dialogmöten har vi tillräcklig

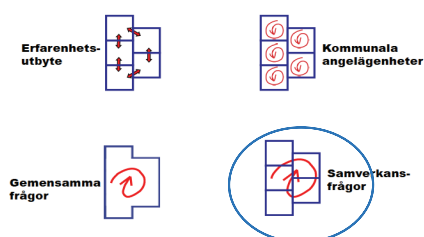
teoretisk och generell kunskapsgrund att stå på. Nu bör respektive kommun formulera egna strategier som är anpassade efter lokala behov och möjligheter, inte minst i samråd med samhällsföreningarna. Med avstamp från Projekt Tillväxtgrupp Delårsboende, frångår vi samarbetsformen ”gemensamma frågor” till ”erfarenhetsutbyte” när det kommer till att ”inkludera delårsboende i dialog om samhällsplanering”. Det innebär att respektive kommun arbetar fram ett arbetssätt, men att vi delar med oss av våra erfarenheter. Se figur nedan.

Sotenäs kommun har sedan 2012 bjudit in delårsboende till *Oktobermässan*. Det är ett bra exempel på försök till att inkludera delårsboende i dialog om lokal utveckling.

6.5. Fortsätta jobba gemensamt i frågor som rör gemensamma intressen

Även om dialog med gruppen delårsboende med fördel förs på en kommunal/lokal nivå (se resonemang i föregående stycke), bör Lysekils, Sotenäs, Strömstads och Tanums kommun gå samman i gemensamma angelägenheter som rör offentlig service - där region, stat eller någon privat aktör står som serviceproducent, såsom kollektivtrafik, sjukvård, mobiltelefoni och infrastruktur. Det vill säga att kommunerna ”mobiliserar rösterna” och tillsammans arbetar för att hitta lösningar på de servicebrister som har framkommit i intervjustudien och tidigare enkätundersökningar (samt efterföljande dialog i respektive kommun). Det här sättet att arbeta är sannolikt mest konstruktivt för alla parter - och ett arbete som precis har påbörjats. Tjänstemän i våra 4 kommuner tar nu fram underlag till förslag på en önskad strategi för kollektivtrafiken – vilken inom kort ska diskuteras med Västtrafik (Västtrafik har hand om all kollektivtrafik i Västra Götaland). Det här handlar med andra ord om frågor av gemensamt intresse – med avstamp från att kommunala angelägenheter diskuteras som grund, dvs. ”samverkansfrågor”, se figur nedan.

6.6 Tillvarata delårsboende som resurs och det unika engagemanget för bygden!

Att det finns så många samhällsföreningar är en unik företeelse och en stor resurs i norra Bohuslän. Det ringar in ett stort engagemang för bygden. Om detta engagemang mobiliseras än bättre, och det finns en tydlig strategi för kommunikation, finns nog goda förutsättningar att utveckla våra nordbohuslänska kommuner.

Samhällsföreningarna kan fungera som en brygga för att – inte bara nå ut med information till – utan även fånga upp potentiellt engagemang hos delårs- och helårsboende. Flera delårsboende anger att de skulle vilja engagera sig mer i

samhällsutvecklingen alternativt bidra med sina kunskaper inom olika områden, men att det är en förutsättning att kommunen tar första steget till dialog för att det ska bli verklighet.

Michael Hall (2004) som har forskat en hel del om delårsboende och deras betydelse för samhällsutvecklingen, lyfter fram att delårsboende och dess potentiella betydelse som resurs för samhällen kräver en effektivare planering. Han betonar att det är av vikt att hitta utvecklingsstrategier för landsbygden som generellt har drabbats av minskning av befolkning och intellektuellt kapital- och att här inte begå misstaget att ignorera de delårsboende. Delårsboendens betydelse bör tvärtom få större genomslag. Han menar att det är bristen av förståelse och forskning om denna grupp som gör effektiv planering och politisk agenda svårtillgänglig. Då det numera finns förståelse för och forskning om delårsboende i våra kommuner kan en effektiv planering och tillvaratagande av dem som resurs bli möjlig.

6.7 Brister i offentlig och kommersiell service?

6.7.1 Övergripande

Den offentliga och kommersiella service som får mest kritik i intervjustudien och föregående enkätundersökning är sjukvård, infrastruktur (i synnerhet bristen av gång- och cykelvägar), mobiltelefoni, internet, information och kommunikation (bemötande, transparens och tillgänglighet) och att för många näringsidkare har öppet för kort tid under året.

6.7.2 Förutsättningar för det lokala näringslivet?

Flera delårsboende önskar förbättrad IT- infrastruktur och mobiltelefoni. Det anger rent av några delårsboende som förutsättningar för att kunna arbeta på distans från kommunerna. Flera anger inte minst att det finns en önskan om att fler lokala näringslivsidkare ska ha öppet året runt, såsom restauranger och caféer (detta skiljer sig dock sannolikt en del mellan kommunerna). Några av de lokala företagare som har intervjuats säger samtidigt att det är svårt att hålla öppet hela året, men att delårsboende är en viktig kundgrupp, närmast avgörande (även om det på samma gång anges att det hade varit bättre med fler helårsboende i kommunerna, då det skapar ett stabilare kundunderlag och bidrar till en mer balanserad utveckling). Delårsboende efterfrågar andra saker och har generellt sett bättre ekonomi att röra sig med jämfört med de helårsboende.

6.7.3 Förutsättningar för den offentliga servicen?

Med tanke på hur många delårsboende som finns i våra kommuner, den tid de spenderar i sina delårsbostäder (99 dagar/år), samt med tanke på alla turister som säsongvis kommer hit, blir trycket på offentlig service betydligt högre än det planeras för. Det gäller kanske framför allt infrastruktur och sjukvård. Detta märker de delårsboende av. Faktumet bekräftas inte minst i några intervjuer med statliga och regionala serviceproducenter, det vill säga att den offentliga servicen i flera fall inte planeras i proportion till hur många som använder den. Det äventyrar såväl tryggheten, säkerheten som nöjdheten för våra kommunmedlemmar.

Flera enkät- och intervju svar indikerar att det finns ett missnöje vad gäller vissa delar i den offentliga servicen. Cykelvägar är exempelvis ett område som många har åsikter om, en delårsboende säger: *”Det är nästan så att man går och väntar på att det ska ske en olycka på vägarna, om man är ute på cykel”*.

7. Reflektioner

7.1 Vitt skilda förutsättningar för offentlig och kommersiell service

Kommersiell och offentlig service fungerar som känt utifrån två väsensskilda principer: den ena med sin bas i marknadsunderlaget, den andra med sin bas i befolkningsunderlaget (folkbokförda). Relativt många lokala företag har med det införstått klarat sig relativt bra i våra kommuner – mycket p.g.a. att det finns köpstarka delårsboende, medan den offentliga servicen tvärtom inom flera områden överbelastas. De delårsboende utgör därmed underlag för marknadsorienterade verksamheter, men inte de offentliga. Denna skillnad bör man vara införstådd med för att förstå komplexiteten i de nordbohuslänska kommunerna vad gäller utveckling av offentlig och kommersiell service. I synnerhet är situationen komplex i de kommuner där helårsbefolkningen årligen minskar samtidigt som antalet delårsboende ökar. Sotenäs kommun är ett exempel på det.

7.2 Trenden av kombinerat boende är sannolikt här för att stanna

Det är sannolikt en trend av kombinerat boende som vi ser idag, en trend som inte visar någon tendens på att minska. Tvärtom har antalet delårsboende i de nordbohuslänska kustkommunerna ökat de senaste åren (2007- 2011, se stapeldiagram 1). De flesta delårsboende säger i intervjustudien att de inte har några planer på att bli helårsboende. En delårsboende tillägger att nu får en ju ”*det bästa av två världar*”. Lite tyder på att det kommer vara fler delårsboende framöver som flyttar hit, oavsett satsningar i kommunerna. Det finns dock indikatorer att en utvecklad service skulle öka nöjdheten och sannolikt öka vistelsefrekvensen för en del. Fortsättningsvis verkar det dock vara, liksom idag, framför allt i samband med pension som lockar de flesta att växla om från delårs- till helårsboende. Det är mycket som ska stämma för att man ska genomföra en flytt. Utöver arbete är det sociala faktorer såsom vänner och familj som spelar in för att ta steget att bli helårsbo.

Vad kommer denna utveckling framöver att innebära för behovet av kommersiell och offentlig service? Redan nu innebär det brister, vilket har framkommit i projektet.

7.3 Sveriges Florida? Konsekvenser idag, imorgon?

Att de nordbohuslänska kustkommunerna är attraktiva kommuner för pensionärer att bosätta sig i, det står idag klart. Det är inte för inte som termen ”Sveriges Florida” har börjat cirkulera bland såväl politiker, tjänstemän som forskare inom migrationsstudier. Det är flera delårsboende som i intervjustudien - men även i tidigare enkätstudier (2010, 2012) anger ”pension” som flyttmotivator till de nordbohuslänska kommunerna. De nyinflyttade, f.d. delårsboende, som ingår i intervjustudien (2012) bekräftar detta mönster. Intervjuerna med de delårsboende indikerar att fördelen med att flytta i samband med pension är att man kan fortsätta leva det liv man levde i kommunen tidigare som delårsboende.

Ett delårsboende säger: ”*Vi kommer att skriva oss bägge två här. Det blir om två år cirka, efter att jag har fyllt sjuttio och då jag har jobbat klart*”.⁷⁵ Ett tillskott av 65-plussare ger naturligtvis positiva följdverkningar såsom bättre underlag för livsmedelshandeln och andra lokala småföretagare. Det kan i sin tur på sikt påverka inflyttning och möjligheten att bo kvar. Det är dock en utmaning för den offentliga servicen, i synnerhet om flera inte skriver sig i våra kommuner men spenderar allt

⁷⁵ Larsson & Robertsson (2012), s. 31

mer tid här (med pensionen kommer en ökad fritid). Enligt föregående enkätundersökning (2010) indikerar resultat att de flesta delårsboende tror att de kommer använda delårsbostaden mer jämfört med idag, dvs. mer än 99 dagar per år. Talespersonen för Ambulansen anmärker att det blir allt fler äldre i kommunerna. I Sotenäs kommun är medelåldern 47,9 år (2012), och ligger därmed på sjunde plats bland Sveriges 290 kommuner sett till högsta medelålder. Den höga medelåldern kan sannolikt delvis förklaras av delårsboende som växlar om till helårsboende i samband med pension.

Införstådd med den demografiska utmaningen, hur kan offentlig service garanteras i de nordbohuslänska kustkommunerna framöver? Müller lyfter likaså fram denna fråga (2010, s.34).

7.4 Företagarna- potentiella inflyttare?

I den stora enkätundersökning som genomfördes i Sotenäs 2012, framkommer det att det verkar finnas en potentiell inflyttargrupp bland de delårsboende, nämligen de som är företagare inom tjänstesektorn. Det visar sig vara en relativt geografiskt obunden grupp, där kunderna/marknaden inte behöver finnas i den direkt fysiska närheten. Flera anger att de skulle kunna tänka sig att vara verksamma i sin delårsboendekommun - åtminstone delårsvis - ifall det vore gynnande omständigheter för det (såsom en bra IT-infrastruktur och ett gott företagsklimat). De få företagare som intervjuades i intervjustudien (2012) antyder detta likaså (se kapitlet *Beslutsunderlag*). Vad som är grunden för att välja att arbeta från sin delårsbostad (presumtiv helårsbostad) borde vara av intresse för kommunerna att gå vidare med och förslagsvis söka dialog med intressenter. När det väl kommer till kritan, vad vore avgörande för att ta steget? Det är en sak att besvara en enkätundersökning, en annan att agera.

Müller drar liknande slutsatser utifrån föregående enkätundersökning (2010). Han skriver: *"Mer än 800 svar indikerar dessutom att man kan tänka sig att flytta arbete eller företag till Norra Bohuslän. Räknat för alla delårsboende kan detta teoretiskt innebära att ungefär 3000 hushåll överväger en sådan åtgärd. Även om man tänker sig att de svarande kanske är mer motiverade än de som valde att inte svara på enkäten borde antalet i alla fall uppgå till betydligt fler än 1000. [...] En utmaning är dock säkert att hitta vägar för att skapa denna typ av samverkan och uppmuntra de hushåll som överväger att flytta arbete eller företag att gå från tanke till handling"*⁷⁶.

Hur kan kommunerna uppmuntra till att flytta arbete eller företag, och därmed gå från tanke till handling? Att bjuda in till dialog, att kommunen tar första steget till det, det är sannolikt en bra - och kanske enda möjliga - första början. Om fler företagare lockas till kommunerna vore det värdefullt, dels med tanke på den kompetens som skulle tillföras, de tjänster som skulle kunna erbjudas till kommunmedlemmar i området, dels med tanke på att den demografiska situationen skulle kunna ändras något.

⁷⁶ Müller (2010), s.34

Källförteckning

- Folkbladet Redaktion (2008-05-29), *Fritidsboende tränger inte ut bofasta*, <http://www.folkbladet.nu/107141/fritidsboende-tranger-inte-ut-bofasta> (2013-10-29)
- Glesbygdverket (2001), *Planering för åretruntboende i kust och skärgård*, <http://www.tillvaxtanalys.se/download/18.56ef093c139bf3ef8902902/1349863593739/aretruntboende-i-skargard-01.pdf> (2010-10-29)
- Hall Michael C. & Müller K. Dieter (eds), (2004), *Tourism, Mobility and second Homes: Between Elite Landscape and Common Ground*, Channel View, Clevedon
- Johansson Martina (2012), *Förstudie FöretagsArena Sotenäs- Resultatredovisning och analys av en enkätundersökning*, Sotenäs kommun
- Karlsens Grethe (2006), *Skal det bo folk i husan? Bo- og driveplikta i et diskursanalytisk perspektiv*, Universitetet i Tromsø, <http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/309/thesis.pdf?sequence=1> (2013-10-29)
- Larsson Lars & Robertsson Louise (2012), *Delårsboende i norra Bohuslän - Rapport från en intervjustudie*, Umeå Universitet
- Marjavaara Roger (2008), *SECOND HOME TOURISM- The Root to Displacement in Sweden?* <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:141659/FULLTEXT01> (2013-10-29), Umeå Universitet
- Marjavaara Roger, *The Displacement Myth: Second Home Tourism in the Stockholm Archipelago*, ingår i Marjavaara Roger (2008), *SECOND HOME TOURISM- The Root to Displacement in Sweden?* Umeå Universitet
- Marjavaara Roger, *Route to Destruction? Second Home Tourism in Small Island Communities*, ingår i Marjavaara Roger (2008), *SECOND HOME TOURISM- The Root to Displacement in Sweden?* Umeå Universitet
- Müller Dieter K. (2010), *Delårsboende som resurs för tillväxt och utveckling i norra Bohuslän – Resultat av en enkätundersökning*, Umeå Universitet
- Mårtensson Jenny (2013), *Kommunikationsplanen, Med hjärtat nära havet*, Tillväxt norra Bohuslän
- Müller Dieter K (2004), *Second Homes in Sweden: Patterns and Issues*, ingår i Hall Michael C & Muller K. Dieter (eds) (2004), *Tourism, Mobility and second Homes: Between Elite Landscape and Common Ground*, Channel View, Clevedon
- Rantanen Manu & Granberg Leo (2008), *Innovations systems and processes in the field of new rural services: A cross-national analysis of differences in Finland, Germany, Latvia and The Netherlands (WP 5)*, Helsingfors Universitet
- Saarinen Jarkko et. al. (2009), *Second Homes in the Nordic Countries*, s.172- 196, ingår i *NORDIC TOURISM Issues and Cases*, Storbritannien, MPG BOOKS Ltd
- Strömstads Tidning, Smith Linda, *Delårsboende som resurs*, Intervju med Müller Dieter K., <http://stromstadstidning.se/nyheter/stromstad/1.888675-delarsboende-som-resurs> (2012-06-05)
- Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), december 2012, *Medborgardialog i planärenden*, http://www.skl.se/MediaBinaryLoader.axd?MediaArchive_FileID=faee6225-3f75-45a7-b430-7337ca8b5127&FileName=Faktablad+nr+11+Medborgaridialog+i+Planärenden+2013.pdf (2013-10-29)
- Sveriges Television, 6 mars 2013, *Allt fler delårsboende*, Elsie Hellström intervjuas av reporter Martin Grill, <http://www.svt.se/nyheter/regionalt/vastnytt/fler-delarsboende-i-tanum> (2013-10-29)

Tillväxt Bohuslän (2009), *Gemensam handlingsplan för utveckling av besöksnäringen i norra Bohuslän*, 2009-2010,
<http://www.tillvaxtbohuslan.se/download/18.4e199ad413944258325277f/1347882786773/Gemensam+Handlingsplan+Besöksnäring+2009-2010.pdf> (2013-10-29)

Tillväxt norra Bohuslän, Carlberg Sonja, Carlsson Göran m.fl. (2010), *Boende helår/delår – Vägen till fler helårsboende i norra Bohuslän* (2010):
<http://www.tillvaxtbohuslan.se/download/18.75bd920713d1b2edfb614a7/1362393967557/Boende+helår-delår.pdf> (2013-10-29)

Tillväxt norra Bohuslän, (2010), *Slutrapport "Delårsboende- en resurs för hållbar utveckling"*

Tillväxt norra Bohuslän (2009), *Strategisk plan för utvecklingen av besöksnäringen i norra Bohuslän*, Version 2/2009,
<http://www.tillvaxtbohuslan.se/download/18.4e199ad4139442583252780/1347882791429/Guling+100614.pdf> (2013-10-25)

Muntliga källor

Statistik Delårsboende

Wallin Anja, RAMBO, november 2012

Eiton Ohlsson, Strömstads kommun, november 2012

BILAGA 1.

Sammanfattning av samhällsföreningarnas verksamheter

Text: Jenny Mårtensson (september, 2013)

Rossö Samhällsförening

Rossö Samhällsförening är en förening med cirka 250 medlemmar, bestående av både helårs- och delårsboende. Det är dock bara de helårsboende som får rösta. Föreningen gör gemensam sak med kommunen i viljan att påverka delårsboende att ta steget och bli helårsboende. Rossö samhällsförening har ett tydligt fokus på att utveckla och hålla kvar en god året-runt-service där skola och butik är centrala. Rossö ska vara ett samhälle med helårskvaliteter, alltså en plats där man utan problem kan leva året om med sin familj och föreningen är och har varit mycket framgångsrik i att stärka detta samhällsbygge. Tre av nycklarna i hur de bedriver sina processer är öppenhet, förankring och PR. Genom att medvetet skapa positiv publicitet kring de frågor de driver, får de med sig opinion och förändringsarbetet löper lättare. De betonar att de har som strategi att identifiera behov i samhället, analysera vägar för att leva upp till behovet och visa på konstruktiva lösningar för kommunen. Och de ser till att ta plats i den kommunala dialogen. Gnälla är inte föreningens grej, men de anser att det generellt finns en hotbild mot småskaliga samhällen på grund av de ekonomiska fördelarna med stordriftslösningar. De önskar att kommunen hade tydligare mål för sin utveckling och att de som samhällsförening får vara med tidigt i processen.

Bohus-Malmön

Mottot för föreningen är att se till att folk trivs på ön. Föreningen är mycket aktiv och engagerar många delårsboende rent praktiskt med arbetsuppgifter som skapar trivsel. Det kan handla om allt från att arrangera simskola för barnen, till att bygga hopptorn och städa stränderna. När något behöver göras ”går man man ur huse” och gemenskapen mellan ö-borna, så väl helårs, som delårsboende bedöms som mycket god. Föreningen har ett starkt fokus på sommaraktiviteter och har igen egentlig agenda att skapa fler helårsboende. Det finns ingen skola på ön, varför man bedömer det som svårt för barnfamiljer att flytta ut till Bohus-Malmön. Dessutom är huspriserna rejält uppdrivna på hela ön, vilket försvårar inflyttning. Ett fokus för föreningen är vägarna på ön. Där har man en pågående dialog med kommunen för att få möjlighet att uppgradera vägnätet som idag är mycket dåligt på sina håll. En annan viktig fråga är färjetrafiken. För att hålla ön levande är det viktigt med täta turer. Relationen med kommunen bedöms som positiv och man är mån om att vårda detta. Därför undviker man att komma med gnäll, utan tar hellre saken i egna händer och kommer med konkreta förslag och lösningar till kommunen när det behövs åtgärder som kräver finansiering.

Skaftö

Engagemanget för Skaftö samhällsförening, eller ö-råd, som de kallar sig, är mycket stort. Av de 1700 boende på ön är 1000 boende med i föreningen. Föreningen startade i nuvarande form inför valet 2006 för att driva kampanj mot den nya fastighetsskatten. När valet var över konstaterades det att arbetet i föreningen fungerade utmärkt och man beslöt att fortsätta arbeta för öns bästa i föreningsform. Målet för verksamheten är att bidra till att vända den negativa befolkningsutvecklingen. Antalet året-om-boende behöver öka!

I Skaftö ö-råd finns 30 arbetande personer i styrelse och arbetsgrupp. Kompetensen är mycket hög och många i föreningen, som idag är nyblivna pensionärer, har en kvalificerad yrkesbakgrund med ansvarsfulla befattningar bakom sig. Det gör att föreningen drivs företagsliknande med tydliga målbilder, handlingsplaner och uppföljning. Föreningen är organiserad i fem grupper med fokus på olika områden som

behöver stärkas för att öka antalet helårsboende; Bygga-bo, Näringsliv, Samhälle-skola-infrastruktur, Trafik och Kultur-Fritid. Inom dessa grupper genomförs med jämna mellanrum tankesmedjor där det är fritt fram att komma med idéer. I nästa steg skapas handlingsplaner och man undersöker hur finansieringen kan lösas. Skaftö ö-råd har bland annat varit duktiga på att söka och få finansiering för olika förstudier.

Konkret har föreningen varit en starkt bidragande orsak till att bygga ut antalet båtplatser, eftersom inflyttning till dessa orter nästan alltid innebär behov av båtplats. Man har också varit med i processen att skapa billigare småhus för yngre, så kallade Småbo, där ett antal passivhus för under tre miljoner har byggts.

Relationer till kommunen upplevs som mycket god och föreningen är mån om en konstruktiv arbetsprocess tillsammans med kommunens tjänstemän. Den politiska snårigheten i kommunen med många småpartier upplevs dock leda till viss oreda. Idag fokuserar föreningen bland annat på att få kommunen och trafikverket att göra något åt vägen mellan Skaftö och Rotviksbro. Och man vill röja upp i Ellöskanalen så att det går att gå med båt från Lysekil till Ellösforden. Vad gäller näringslivet pekar ö-rådet på industriområdet Lönndahl som man vill få kommunen att satsa på.

Enligt Skaftö ö-råd är skolan en central punkt för befolkningsutvecklingen. Utan den blir det nästan omöjligt att få familjer att flytta till Skaftö. Just den fantastiska skolmiljön anser ö-rådet är en viktig faktor att lyfta då Skaftö ska marknadsföras för att nå fler helårsboende.

Utvecklingen av Skaftö ska enligt ö-rådet ske med respekt för dess genuinitet och lugna atmosfär. Det finns bland vissa en oro för ”smögen-effekt” om man satsar för mycket, bland annat fanns motstånd mot bryggan som sträcker sig bortanför Pelles rökeri. Motståndet skingrades dock i takt med att bryggan färdigställdes.

Resö/Galtö samhällsförening

På Resö/Galtö bildades föreningen i dess nuvarande form tack vare ambitionen att få till stånd en lokal där samhällets invånare kunde samlas. Man slog ihop den dåvarande samhällsföreningen med hamnföreningen och tillsammans bildade man en ekonomisk förening som tog sig an det gamla hamnmagasinet i Resö hamn.

Idag är Hamnmagasinet en levande mötesplats med café, restaurang och pubkvällar. I magasinet finns även en av entréerna till Kosterhavet. Föreningens medlemmar har utvecklat Hamnmagasinet och dess verksamhet genom många ideella arbetstimmar och idag är det en affärsmässigt driven verksamhet.

Hamnmagasinet, hamnen med fler båtplatser och båttapp, butikens bevarande och skolan står i fokus för det arbete som Resö/Galtö samhällsförening driver. Dessutom finns en arbetsgrupp för Bygga-bo, för att få till stånd nybyggnation av hyresrätter för i första hand unga familjer.

En avknoppning av samhällsföreningen är fiberföreningen. Medan samhällsföreningen består av helårsboende är de delårsboende i majoritet i fiberföreningen. Relationerna till kommunen är positiv och föreningen har god kontakt med bygg- och planavdelningen.

BILAGA2

Datum: 3 juli

Plats: Resö Församlingshem (mitt på Resö, vid kyrkan)

Tid: 15:00- ca 17:00

Tema: Har du en dröm om att jobba där du älskar att vara?

15.05 Välkomnande till Resö och denna träff

Kerstin Danielsson, Ordf. Resö samhällsförening

15.10 Arrangörerna bakom denna träff? Dagens program?

Martina Johansson, projektledare Tillväxtgrupp delårsboende

15.15 Clas-Åke Sörkvist

Angående arbetet med delårsboende, översiktsplanen bl.a. (Ca 10 minuter)

15.25 Tillväxtgrupp Delårsboende

Martina Johansson presenterar intervju- och enkätstudiernas resultat övergripande (fokus på entreprenörskap/företagande och samhällsengagemang) (Ca 15 minuter)

15.40 Resö samhällsförening om sin verksamhet

Kerstin Danielsson. Vad är en samhällsförening/Varför finns vi? Vad gör vi? Vilka är med? (Ca 15 minuter)

15.55 Ann Palmnäs

Om Omställningskontoret och projekt Etableringsservice. Vilka nya möjligheter finns för företagande? Presentation av resultat från en intervjustudie bl.a.

16.15 Karin Kempe

Om företagande i Tanums kommun: antalet företag, näringslivsstrategin, handlingsplan för att förbättra företagsklimatet bl.a. (Ca 10 minuter)

16.25 Lokalt exempel "Från delårs- till helårsboende"

Anders Hedenstedt berättar

- Vilken relation hade jag innan till platsen, när kom idén att flytta hit och vad var det som avgjorde att jag tog steget?

Ca. 16.40 Seminarie/samtal

- Vad skulle krävas för att ni skulle göra likadant (som föregående talare)?

- Känner ni igen er i den bild som framkommer i intervju- och enkätstudierna?

- Finns det något kommunen eller någon annan kan göra för att underlätta uppstart/flytt av företag hit, i så fall vad?

- Övriga synpunkter/tankar på det som har diskuterats här idag?

17.00- 17.10 Avslutande ord

BILAGA 3

Trollhättan 2013-09-10

Text: Jenny Mårtensson

Med hjärtat nära havet

Reflektioner kring kommunikation, delårsboendeproblematik och kommunens roll, baserade på intervjuer med samhällsföringar i norra Bohuslän.

Uppdraget

Under våren 2013 genomförde jag samtal med kommunchefer, kommunalråd samt ordföranden i fyra samhällsföringar i Lysekils, Sotenäs, Strömstads och Tanums kommun. De samhällsföreningar jag besökte var; Resö, Bohus-Malmön, Rossö och Skaftö.

Uppdraget kom från Tillväxt Norra Bohuslän och Projekt Delårsboende. I tidigare genomförda enkät- och intervjustudier hade det bland annat framkommit önskemål från de delårsboende om bättre kommunikation med respektive kommun. Det framkom även att engagemanget från de delårsboende, liksom från helårsboende, är starkt kopplat till det lokala samhället där man bor.

I rapporterna från projekt Delårsboende beskrivs hur de delårsboende, liksom helårsboende upplever sin situation inom många områden. Och ett fokus var just brist på kommunikation.

Men kommunikatörens perspektiv fick jag därför uppdraget att träffa kommuner och samhällsföreningar för att förstå just den problematiken bättre, samt komma med förslag på vad kommunerna skulle kunna göra för att bättre möta de delårsboendes behov av dialog och kommunikation.

Denna sammanställning med mina reflektioner är ett inspel till slutrapporten i Projekt Delårsboende.

Metoden och min förförståelse

Redan tidigt under samtalen väcktes min uppfattning att samhällsföreningarna har en stor, i hög grad outnyttjad, potential som arena för dialog och kommunikation mellan kommun och invånare. Denna uppfattning har sedan fördjupats och nyanserats sedan dess.

Intervjuerna genomfördes i samtalsform för att genom den mer avslappnade formen komma fram till vad respektive samhällsförening ville få sagt. Som stöd för samtalet hade jag följande punkter:

- Varför samhällsförening?
- Vilka frågor driver ni?
- Vad vill ni uppnå?
- Relationen delårsboende/helårsboende?
- Relationen till och samverkan med kommunen?

Slutsats

Eftersom bakgrunden till dessa samtal är ett upplevt kommunikationsglapp mellan kommuner och delårsboende i kustsamhällena hade jag som sagt redan från början en tanke om att samhällsföreningarna är något av en outnyttjad resurs som arena för kommunikation. Denna uppfattning har fördjupats.

Min slutsats är att samhällsföreningarna är ett fantastiskt forum för kommunikation mellan kommun och medborgare. Samhällsföreningarna driver lokala utvecklingsfrågor och har "örat" mot invånarna i sina respektive samhällen. Dessutom är man uttalat mycket mån om relationen till kommunen. Det innebär att samhällsföreningarna fungerar som både mottagare för kommunala budskap och som informationskälla för uppfattningar och strömningar bland boende – väsentlig kunskap för kommunerna.

Förslag

Flera av dessa förslag genomförs redan. Det jag egentligen saknar är en genomtänkt, metodisk strategi och planering från kommunernas sida om hur de kan nyttja samhällsföreningarna för information, kunskap om boendes uppfattningar, kommunikation och dialog. Alltså – jobba in samhällsföreningarna i den strategiska kommunikationsplaneringen.

Kommunerna

- Skapa en naturlig och tydlig ingång från kommunens hemsida till samhällsföreningarnas sidor. (Idag får man leta sig in i föreningsregistret som ligger under fliken fritid och söka efter samhällsföreningar)
- Ha med samhällsföreningarna som informationskanal och dialogforum i den strategiska kommunikationsplanen.
- Regelbundna möten med ordförande i samhällsföreningarna.
- Regelbundet deltagande på samhällsföreningarnas stormöten.
- Delge och förankra strategiska planer med aktuell samhällsförening tidigt i processen

Samhällsföreningarna

- Ha bra fungerande hemsida
- Regelbundna möten med nyckelpersoner i kommunerna.
- Bjuda in nyckelpersoner från kommunerna på stormöten.
- Uppmana invånarna till dialog, förankring och förståelse för kommunernas planer och att intressen kan kollidera i komplexa sammanhang.

Sammanfattande reflektion

Sammanfattningsvis fungerar relationen mellan kommunerna och samhällsföreningarna relativt väl. Det finns en ömsesidig respekt och välvilja gentemot varandra.

Från samhällsföreningarna sida finns en klart uttalad ambition att kommunicera och bygga relation. Från kommunernas sida finns en öppenhet att "ta luren och ringa om det är något".

Vad som saknas är en planerad och konsekvens strategi för att använda samhällsföreningarna som arena för medborgardialog. Relationerna är istället på personlig du-nivå, vilket är riktigt bra och värdefullt, men som innebär en sårbarhet om personer byts ut etc.

Samhällsföreningarna präglas av ett starkt engagemang för orten – en djup kärlek till platsen. De föreningar jag mötte präglades dessutom av en hög professionell nivå och sköttes i flera fall som välskötta företag vad gäller planering, struktur, ledarskap och utvecklingsprocesser. De är framgångsrika och når goda resultat i de frågor de driver.

I de flesta av Sveriges kommuner finns inte den här typen av professionellt engagerade föreningar för samhällsutveckling. Mitt antagande är att samhällsföreningar växer fram på orter som är geografiskt eller kulturellt attraktiva och där det finns invånare på hel- eller deltid, som har stort personligt intresse av att deras samhälle "mår bra". Detta må-bra-intresse, innehåller hela registret av bevara och utveckla. Bevara natur och genuinitet och eller utveckla samhällsservice på olika nivåer. Ibland kolliderar dessa intressen och blottar en konflikt i hur man ser på orten. Ska man generalisera och förenkla har de delårsboende större intresse av att bevara samhället som oas för rekreation, medan helårsboende driver utveckling för att till exempel behålla skola, butik och annan service året om. Men denna bild är som sagt starkt förenklad. Det finns åtskilliga delårsboende som månar mycket om att samhället ska vara vitalt och levande året om, liksom det finns helårsboende som har ett utpräglat bevarandeperspektiv. Hur som helst har alla parter som engagerar sig, vare sig det är för bevarande eller utveckling, behov av en god relation med kommunen. Alltså riktigt bra förutsättningar för kommunikation.

En annan notering är att samhällsföreningarna i vissa fall agerar och utför uppgifter som traditionellt ingår i det kommunala uppdraget. I detta sammanhang är alltså samhällsföreningarna kommunernas förlängda arm.

De flesta fall av missnöje och frustration från samhällsföreningarnas och invånarnas sida handlar om att man känner sig negligerad eller överkörd av kommunen och dess tjänstemän. Alltså att kommunen inte ser eller förstår samhällets behov, alternativt att man inte bryr sig om eller prioriterar samhällets behov, sett ur samhällsföreningens perspektiv.

Och det är där kommunikation kommer in i bilden. Genom att kommunen lyssnar av och förstår de frågor som samhällsföreningarna företrädare får de bättre underlag för eventuella åtgärder och beslut. Genom att tidigt i processen, arbeta med förankring och delaktighet, via samhällsföreningarna, finns goda förutsättningar att slippa onödig friktion, missnöje, protester, klagomål och överklaganden. Det handlar om att metodiskt skapa förståelse för planer och beslut. Människor som känner sig lyssnade på och som är med tidigt i en beslutsprocess har betydligt lättare att förstå och ställa sig bakom även beslut som inte är så gynnsamma för dem. I denna process har kommunerna, enligt mig, en fantastisk möjlighet att genom ett mer metodiskt arbete med och via samhällsföreningarna skapa förståelse och nå framgång i genomförandet av samhällsbyggnadsplaner och beslut.

BILAGA 4

August 13th, Fife Coast and Countryside Trust (FCCT)

8:45	Leaving hotel in Dundee by bus	
9:30	<i>Patio Room - Scores hotel, 76 The Scores, St Andrews</i> Welcome and presentation of participants Introduction to CCAL, very brief	Simon Phillips, Elsie Hellström, Martina Johansson, Lars Larsson (facilitator)
9:50	Background: Brief presentation of Fife County (economy, politics and population, public organization on municipal and regional/county levels etc.) Clarifying questions	Julian Inglis
10:20	Personal reflections on Fife context using PMI	All
10:35	<i>Break for Coffee</i>	
10:50	Stakeholder Engagement and SUSCOD: presentation speaker	Julian Inglis + guest
11:25	Stakeholder engagement and SUSCOD: questions and discussion	Julian Inglis + all
11:45	Opportunity to use FLEX software (software package developed together with the university as part of SUSCOD)	Someone from Abertay University
12:15	Personal reflections based on PMI notes	All
12:40	Group discussions based on PMI notes Reporting to facilitator (Lars)	All
1:00	Lunchtime reception with Fife Council	
2:00	Guided walk St Andrews West Sands Questions to guide on Fife context (if suitable) Personal PMI notes	FCCT, Ranger Randal Strachan
3:20	Bus visit to East Neuk Questions to guide on Stakeholder Engagement	Councillor or Council official to host this activity
5:00	Personal PMI plus group discussions, findings noted – especially on transferability (What can be learned from these experiences?) Reporting to Facilitator (Lars)	All

August 14th, Abertay University, Dundee

9:00	To Abertay University by walk	
9.30	Coffee and welcome!	Daniel Gilmour
	Introduction and setting the scene. CCAL process and expectations from the day	Martina Johansson
Session1	Visualisation for sustainable decision making	
10:00	Presentation: 3D visualisation <ul style="list-style-type: none"> - Theory - Aim - How does the tool work - Impact and examples 	John Isaacs & Ruth Falconer University of Abertay
		Sandy Robinsson, The Scottish government
10.40	Personal reflections using PMI notes	All
10.50	Group discussions using PMI notes Reporting to facilitator (Martina)	All
	Key Question for further analysis and discussion: <ul style="list-style-type: none"> - 'Can sustainable development be achieved through increased stakeholder involvement?' 	
	<i>Coffee break</i>	
Session 2	Responding to demographic change and the challenges for Remote Rural Communities	
11.15	Presentation: Demographic Change <ul style="list-style-type: none"> - The demographic challenge and why it is of such importance - DC NOISE Project - iAge Project 	Daniel Gilmour University of Abertay
11:45	Personal reflection using PMI notes	All
11.55	Group discussions based on PMI notes Reporting to facilitator (Martina)	All
	Key Question for further analysis and discussion: <ul style="list-style-type: none"> - 'How can we benefit from demographic change and develop dynamic successful communities?' 	
12.15	Presentation: Barriers to implementation of policy <ul style="list-style-type: none"> - Various barriers to the implementation of environmental policy in Scotland 	Andy Samuel University of Abertay
12.40	Personal PMI + group discussions Reporting to facilitator (Martina)	All

Lunch at the University, 1.00- 2.00

Session3	Second home owners: <i>strategies, possibilities & challenges</i>	
2:00	Presentation: TAYplan <ul style="list-style-type: none"> - Key issues, - Strategic planning 	Pam Ewen TAYplan
	Presentation Second Homes <ul style="list-style-type: none"> - Numbers of second homes - Key challenges - Experience in East Fife 	Representative Fife Council
2:50	Personal reflections using PMI- notes	All
3:00	Group discussions based on PMI notes Reporting to facilitator (Martina)	All
3.20	Key Question for further analysis and discussion: <ul style="list-style-type: none"> - 'Differences/similarities Fife- Northern Bohuslän?' - 'Does the displacement effect occur?' 	
	<i>Coffee Break</i>	
Session4	Closing session	
4.00	CCAL and bringing the themes together: <i>what can we learn from this?</i> <ul style="list-style-type: none"> - Stakeholder involvement - Second home owners - Demographic change and the of social economic and social common challenges 	
4.05	Personal reflections + group discussion Findings noted – especially on transferability (What can be learned from these experiences?) Reporting to facilitator (Martina)	All
4.30	We end the day at Abertay University	

BILAGA 5

Lärdomar från studieresa till S:t Andrews och Dundee, Skottland 12-15 augusti 2013

Sammanställda av Lars Larsson,
Umeå universitet

Deltagare i studieresan till S:t Andrews/East Fife och Dundee var kommunalråd, kommunchefer och representanter för samhällsföreningar i de fyra nordliga kommunerna i Bohuslän – Lysekil, Sotenäs, Tanum, Strömstad., Utöver dem var Tillväxt norra Bohuslän processledare och kommunikatör med. Med på resan var även projektledaren för projekt Tillväxtgrupp Delårsboende – som har ansvarat för planering och genomförande av studieresan. Metodansvarig under studieresan var Lars Larsson, Umeå Universitet, tillika författare av denna rapport. Värddar var Fife Coast and Countryside Trust (<http://fifecoastandcountrysidetrust.co.uk/>) och forskargruppen SAVE vid Abertay University (<http://save.abertay.ac.uk/index.html>).

Ambitionen var att lära mer om hur de arbetar inom några olika temaområden:

- söka svar om hur intressegrupper strategiskt kan involveras i samhällsutvecklingen,
- jämföra och analysera delårsboendesituationen och
- diskutera problem och möjligheter med den demografiska utmaningen

Studieresan bestod av föreläsningar, exkursioner, reflektioner och samtal. Reflektionerna och samtalen styrdes av ett upplägg enligt metoden Cross-Cultural Analysis for Learning (CCAL). Den bygger på ett utbyte av erfarenheter mellan grupper aktiva inom liknande verksamheter eller projekt. Under den här studieresan begränsades genomförandet något bland annat på grund av att värdarna inte utgjorde en enhetlig grupp med en gemensam agenda. Ett annat skäl är att presentationerna som hölls blev många och innehållsriktigt spretiga samt att värddar och besökare inte riktigt kunde mötas språkmässigt. Ansvar för bristerna ligger i huvudsak på metodansvarige.

En viktig insikt som växte fram kring själva utbytet var behovet av förståelse av sammanhanget, både för de svenska besökarna om skotska förhållanden och för de skotska värdarna om svenska förhållanden. Framför allt handlade det om hur respektive planeringssystem är uppbyggt och på vilka sätt kommuner (City Councils i Skottland) hämtar in skatteintäkter.

Likafullt gav utbytet en rad insikter som diskuterats och värderats i gruppen. De presenteras i denna rapport, en rapport som kompletterar andra texter och underlag som produceras som ett resultat av studieresan. De tankar och slutsatser som presenteras här bygger på information, samtal och insikter från studieresan. De är därför inte fullständiga i så måtto att de beskriver en fråga eller aspekt i sin helhet, och kan inte garanteras att vara helt korrekta i alla detaljer. Däremot beskriver de insikter och utmaningar för kommunerna i norra

Bohuslän att ha som utgångspunkt för fortsatt konkret arbete inom de tre temaområdena. För det fortsatta arbetet finns webb-länkar inklistrade där mer kunskap finns att inhämta.

The Kingdom of Fife & S:t Andrews – platsen och de delårsboende

I S:t Andrews och de små städerna i Fife finns en önskan om att bevara strukturen på städerna. De ska inte växa i någon större omfattning, enligt rådande planering. Samtidigt finns en befolkningsökning i regionen och ett inflyttningstryck, kanske främst till S:t Andrews. I staden vill universitetet expandera men hålls tillbaka av de styrande. Ambitionen att bevara är tydlig i planeringen och stark också i praktiken. Det väckte en del tankar:

- Vad är det som bör/måste bevaras?
- Vill man växa? Byggförbud, gammal stil... hur har de tänkt?
- Nyare städer byggdes under 1960-talet längre inåt landet – hur används de?
- Planerare och politiker i Fife har mycket kunskaper, men det är oklart vad de vill göra?

S:t Andrews är något av ett särfall med sin historia kopplad till golfen och sportens utveckling. Till de andra städerna längs kusten som vi besökte, är det i huvudsak delårsboende som söker sig. Det skapar den för Bohuslänskommunerna bekanta situationen med resursstarka delårsboende som köper hus i attraktiva lägen, höjer marknadspriserna på boende och försvårar för de flesta lokalboende att skaffa sig året runt-bostad i städerna.

Den respons som diskuterades i Fife var att bygga fler bostäder inom de givna ramarna. En del av bostäderna skulle vara "affordable homes", dvs billigare att köpa och att bo i. Hur det skulle kunna åstadkommas diskuterades men helhetsbilden blev inte klarlagd.

Den beskattning som motsvarar kommunalskatten i Sverige är till sin omfattning mindre och baseras på fastigheter i respektive "kommun", inte inkomst. Intäkterna från beskattningen används för att erbjuda vissa typer av service. Skattesystemet erbjuder reducerad beskattning av *second homes*, sommarbostäder, eftersom den lokala servicen inte utnyttjas i lika hög utsträckning som av helårsboende. Bostäderna syns därför i statistiken och politiker och planerare har kunskap om gruppen delårsboende.

Till skillnad från norra Bohuslän så är frågan om de delårsboende inte av någon större vikt, åtminstone inte gruppen i sig. Det finns inga strategier eller planer med ambitionen att göra dem mer delaktiga eller att erbjuda god service. Det finns inga lösningar avseende delårsboendes delaktighet i civilsamhället eller kommunen.

En fråga som också saknar svar är det längre perspektivet. Den östra delen av Fife har en åldrande befolkning men en befolkningsökning. Den är lägre än i de östra delarna av Fife, vilket upplevdes som ett problem. Däremot presenterades inga konkreta tankar kring situationen, till exempel hur kostnaderna för en åldrande befolkning kan täckas eller hur all kompetens som seniora medborgare/delårsboende kan tas tillvara i samhällsutvecklingen. Är nya tekniska lösningar en väg att gå? En andra aspekt av det långa perspektivet är att om 50-100 år är vattennivån innanför sanddynerna i S:t Andrews. Det kommer att förstöra eller

i alla fall påverka golfbanor och stad. Hur hanteras denna insikt? Är man för kortsiktig i planeringen?

Involvering av intressenter i planering och utveckling

Lokalt i S:t Andrews finns fungerande partnerskap mellan olika intressenter. Under besöket exemplifierades det genom arbetet med restaurering av sanddyner efter en kraftig storm 2010. I ett regionalt perspektiv finns territoriell och strategisk planering i en större stadsregion. Regionplaneringen är initierad av den skotska regeringen och genomförs runt de fyra största städerna i Skottland. I området runt Dundee, som inkluderar delar av Fife, finns TAYplan. I de olika ansatserna och verksamheterna finns inspiration att hämta. En kommentar från deltagarna handlar om det: "Hela ansatsen med samhällsutveckling, att skapa delaktighet som de har gjort. Man har tagit tillvara all den kompetens som finns – jobbar tvärssektoriellt!"

Här nedan presenteras tankar kring aspekter av och metoder för samverkan som formulerades under utbytet.

Samverkan

Berättelsen om det konkreta arbetet i S:t Andrews med att skapa en mer integrerad, långsiktig kustplanering väckte funderingar bland annat kring universitetet och dess roll i en så pass liten ort. Vilken roll kan det spela och hur kan universitetet göras mer involverat i samhällsutvecklingen?

Av större intresse bland deltagarna var dock det stora engagemang som frivilliga visade i arbetet med att restaurera sanddynerna. Fife Coast and Countryside Trust ansvarar för det konkreta arbetet, men samverkar i partnerskapsform med andra intressenter. I grova drag följdes stormen 2010 av några viktiga steg:

- Workshops – dels breda för att skapa stöd för arbetet, dels mer tekniskt inriktade där experter diskuterade vad som kunde och behövde göras utifrån respektive kompetens- och ansvarsområde.
- Det politiskt ledda partnerskapet – West Sands Partnership – utvecklade en plan där intressenter med genomförandekapacitet deltog.
- Informations- och involveringsprocess gentemot allmänheten för att öka kännedom och medvetenhet om vad som skulle ske.
- Demonstrationsprojekt för att visa konkret handling.
- Beslut att godkänna planen av Fife Council.
- Genomförande – att utöver deltagande organisationer få även andra människor involverade.

I partnerskapet ingår organisationer som representerar West Sands rekreationsintressen. De har därmed varit med i att identifiera problem, lösningar och åtgärder som de arbetar vidare med i partnerskapsform där alla frivilliga är välkomna att medverka. Många enskilda bidrar med bland annat plantering av "strandgräs", städning av stranden för hand m.m. (http://fifecoastandcountrysidetrust.co.uk/Support-Us/Volunteers_11.html). Uppslutningen är mycket god och de nya arbetssätten har gett positiva effekter på strandens utveckling

(den tidigare maskinstädningen förstörde fågelbon, städade bort naturligt material som var grogrund för återskapandet av sanddyner osv.).

Volontärer och "Trusts"

Frågan om organiseringen av arbetet med strandområdet West Sands ledde till fler viktiga frågor utöver de som redan nämnts ovan:

Varför finns det så många volontärer? Finns det till exempel något i samhällssystemet som uppmuntrar det? Frågan fick inget riktigt svar under dagarna, mer än att delar av det som utförs som frivilligt arbete i Skottland redan är organiserat som en del av den offentliga sektorn i Sverige.

Arbetet drivs av Fife Countryside Trust och just den juridiska organisationsformen "Trusts" diskuterades bland deltagarna. Vad innebär det och vilka möjligheter finns? Ordboken definierar en "Trust" som sammanslutning, förbund eller stiftelse. På en förfrågan om ytterligare klargörande svarar Simon Phillips, Business Manager på Fife Coast and Countryside Trust följande:

Trusts can take many forms, for example a Trust could be an organisation that provides funding for other organisations to support causes or values that are in-line with the Trust's own values. However this is not the correct context for Fife Coast and Countryside Trust.

We are a registered Charity meaning that we do not operate to make a profit from our work. We work for the local authority (Fife Council) and have a contract with them to manage many walking routes and countryside sites on their behalf. This work used to be done by the Council's own staff but 5 years ago it was decided that this work would be better done within a Charitable Trust. There is one main reason for that.

As a charity, Fife Coast and countryside Trust is eligible to get funding from other sources that would not be available if the work was still being done directly by the Council. So our Business model is that the Council continue to pay us a fee each year for us to deliver our contract and we look for grant funding or extra income that will allow us to do even more work at the sites that we manage for the Council. Private companies would also not be able to access these funding options.

So in effect, if the Council gives us £1 then we will look to get other funding to mean that we can deliver bigger or better work on the sites. In Fife there are four separate Trusts that have been set up.

- Coast and Countryside
- Sports and Leisure
- Cultural (museums, theatres and libraries)
- Golf

Each one of these will have different advantages. For example, both Sports and Leisure and Cultural Trusts manage large buildings such as sports centres and theatres and they can provide tax benefits for the buildings will get a tax benefit if they are managed by a charity.

En trust har alltså vissa organisatoriska kapaciteter som saknas för ett privat företag eller en offentlig aktör, i det här sammanhanget större möjligheter att attrahera ytterligare finansiering.

Territoriell planering genom TAYplan

Floden Tay rinner ut i Nordsjön söder om Dundee, och i området runt mynningen samarbetar fyra ”kommuner” om den långsiktiga, territoriella planeringen för de kommande 20 åren genom TAYplan (<http://www.tayplan-sdpa.gov.uk/>). Där identifieras ramarna för större investeringar inklusive infrastruktur under kommande år. I arbetet med att lägga fast och genomföra den övergripande planen bjuds intressenter att engagera sig i arbetet. Uppdraget att upprätta och genomföra planen kommer från den skotska regeringen.

Deltagarna från norra Bohuslän inspirerades av upplägget med så pass utvecklad samverkan i planfrågor, men också av att uppdraget kom från den skotska regeringen. Staten är alltså en medaktör i den långsiktiga planeringen. En reflektion som gjordes under dagarna i Skottland var:

Hur hade det varit om Tillväxt norra Bohuslän hade arbetat på liknande vis som TAYplan och FCCT – där allt ifrån vattenverk, entreprenörer, hotell och vatten och havsmyndigheten etc deltagit? Kanske att de kunde vara med? Boverket, regionen och länsstyrelsen etc har innan varit med men utan reglering som TAYplan exempelvis. De har ett statligt uppdrag... TAYplan hade massor av viktiga samhällsaktörer med. Ska vi göra något mer av Tillväxt norra Bohuslän? Planeringen över ett större område (Pams presentation), intressant samarbete med nya metoder – visualisering, havsplanering, jämför kustzon.

Det är inte möjligt att föra över upplägget i sin helhet till norra Bohuslän eftersom samhällsstrukturen och finansieringen inte ser likadan ut, men potentialen i ett mer omfattande och djupgående samarbete mellan kommunerna diskuterades. Det gäller också möjligheter att inkludera andra aktörer, staten, regionen, samhällsföreningarna.

3D-visualisering och charette

Ett av de teman som utbytet fokuserade var hur andra aktörer, särskilt samhällsföreningarna, kan göras mer involverade i kommunens utvecklingsarbete. Ett redskap för att göra det är att utnyttja 3D-visualisering där geografiska och andra data illustreras genom att använda dataspelsteknik (<http://save.abertay.ac.uk/scityvt.html>). Till skillnad från andra metoder att visualisera data är tekniken snabb, billig och lätt att använda – med hjälp av spelkonsoller kan vem som helst manövrera runt i virtuella rum och även flytta runt exempelvis byggnader. Idéer kan tydliggöras, olika lösningar prövas och det är även möjligt att visualisera till exempel förändringar bakåt eller framåt i tiden. Tekniken lovade gott och berättelser om ökat engagemang från framför allt allmänheten presenterades.

Deltagarna insåg möjligheterna och diskuterade om tekniken kan användas i arbetet med marin översiktsplanering och maritim näringslivsstrategi, som är på gång i norra Bohuslän. Samtidigt framfördes kritiska frågor i diskussionerna: ”Vilka data läggs in? Urval av data? Läggs de in av experter? Vad visualiseras? Involverade men sedan? Ansvar och

maktfördelning – hur balanseras funnen kunskap med efterföljande handlingar?
Kostnader?”

Metoden kan bidra till att skapa förtroende för planprojekten, kanske också underlätta samverkan med andra aktörer som exempelvis universiteten. Det är avgörande att förväntningar kan modifieras till rimliga nivåer och att det finns en ansvarig funktion som kan ta vid när visualiseringsfasen är avklarad.

Charette är en metod som bygger på designworkshops med boende och verksamma i det aktuella området samt arkitekter (<http://www.scotland.gov.uk/Topics/Built-Environment/AandP>). Metoden kan ta hjälp av 3D-visualisering, men huvudsyftet är att identifiera den lokala kunskap som finns på alla platser. Kunskapen bidrar till en bättre planering innehållsligt, men minskar också överklaganden som bromsar processen. Samma typer av kritiska frågor som till 3D-visualiseringen är rimliga att ställa också till metoden charette.

Deltagarna diskuterade metoden och konstaterade bland annat att:

Kanske behovet av charette i planeringsprocessen är större om man går in i detaljplanerna? Vi tror det. Det stora konfliktområdet är inte översiktsplanerna för vår del – det är pågående detaljplansprocesser. Hur kan vi använda oss av 3d-visualiseringen och charette utifrån våra behov? Nära 90 procent av alla detaljplaner överklagas i några av våra kommuner – det finns nog ett behov.

I Tanum har metoden redan använts, erfarenheter finns alltså att hämta på nära håll. En nackdel är att metoden är dyr, framför allt förberedelsearbetet kräver omsorg. Det krävs också kompetent processledning.

Slutsatser från kommunerna

Deltagarna konstaterar att det finns stora likheter mellan Fife och norra Bohuslän, men att skillnader i planeringssystem, skattesystem o.s.v. påverkar möjligheterna att ta med lärdomar. Två av de fyra kommunerna lämnade in funderingar kring de viktigaste insikterna från studieresan. Relaterat till de tre teman som genomsyrade besöket är tankarna följande

Involvera intressegrupper i samhällsutvecklingen

- Involvering av människor i frågor som påverkar samhällsutvecklingen exempelvis genom gemensamt arbete i norra Bohuslän där vi testar bland annat simulering med stöd av 3D
- Initiativ kan komma från kommunen och/eller lokala behov från samhällsföreningar eller liknande, tillkännage syfte. Samverkan med ”stakeholders”
- Klargör kommunens roll och förhållningssätt till samhällsföreningarna samt frågor som kommunen vill samarbeta kring.
- Charette, bra arbetsmodell för förankringsarbete (om än dyr och tidskrävande)
- Visualisering/simulering användbart i många sammanhang (planarbeten m.m.)

Delårsboende

- Inkludera delårsboende i ordinarie planeringsprocesser etc. (inga separata processer)
- Delårsboende – vad kan vi lära från studieresan – tror att vi kommit längre hos oss.

Den demografiska utmaningen

- Planering för framtida ”+65”

Flest och mest konkreta insikter har skapats kring frågan om hur samhällsföreningar och andra kan involveras på bättre sätt i planerings- och utvecklingsprocesser. Såväl övergripande planering som konkreta metoder presenterades och diskuterades. Vad gäller delårsboende så visade sig Fife-regionen ha bra data som beskriver hur många ”second homes” är men väldigt lite eller inga data som beskriver användningen av husen och hur de delårsboende ser på frågan om samhällsservice. Norra Bohuslän har i det avseendet en större kunskap. Den demografiska utvecklingen är bekymmersam i norra Bohuslän, det är den också i Fife men där växer befolkningen om än i lägre takt än näraliggande regioner.

Den viktigaste insikten från studieresan tycks höra samman med planering. Temat i de flesta presentationerna och diskussionerna handlade om att väcka intresse, informera, involvera och interagera, det vill säga få in ett bredare spektrum av kunskap och synpunkter i tidiga faser av planeringen och att involvera fler aktörer i genomförandet. Det handlade också om att samverka mellan olika typer av offentliga aktörer. I det avseendet är förutsättningarna goda i norra Bohuslän. Kommunerna delar erfarenheten av att vara kust- och landsbygdskommuner med de strukturella förutsättningar det för med sig, av att ha en stor andel delårsboende och många sommarturister och står inför uppgifter – särskilt upprättandet av en marin översiktsplanering – som vinner på samverkan mellan kommunerna. Vatten- och kustfrågor följer inga kommungränser. Det är också ett pionjärbete där det rimligtvis krävs en planeringsprocess där myndigheter, regionaktörer, kommuner, organisationer, boende och verksamheter bidrar med sina specifika kunskaper och där kommunerna med planansvaret kan söka nya former för att identifiera och genomföra åtgärder.

I det konkreta arbetet finns rimligtvis insikter att ta med från studieresan. Men fortsatt utbyte är också möjligt och kanske till och med önskvärt. Flera av de som föreläste eller bidrog med kunskap från skotska förhållanden uttryckte tydligt en öppenhet för samarbete.